บทที่ 4

ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ

เพื่อจะได้ศึกษาว่าผู้แต่งใช้ประโยชน์จากองค์ประกอบของภาษาเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างไร การศึกษารูปแบบในบทนี้ จำแนกออกเป็น 4 หัวข้อ คือ องค์ประกอบของเสียงในคำประพันธ์ ลักษณะเด่นของคำ การซ้ำคำและข้อความ และความเปรียบและสัญลักษณ์

องค์ประกอบของเสียงในคำประพันธ์

บทเพลงในปัจจุบันที่ยึดถือขนบนิยมแต่งในรูปกลอนแปด สังเกตได้ที่จำนวนคำและสัมผัสโดยอาจยืดหยุ่นบ้างตามลักษณะทำนอง จังหวะและการแบ่งโน้ตดนตรี[1] ขนบเช่นนี้ดำรงอยู่ได้เนื่องจากแบบแผนคำประพันธ์แบบกลอนแปดนั้นเอื้อต่อการสร้างความประสานโดยเฉพาะองค์ประกอบของเสียง หัวข้อนี้จะศึกษาความประสานของเสียงในวรรค ระหว่างวรรค และระหว่างบท

เมื่อพิจารณาบทเพลงแล้วพบว่า สลา คุณวุฒิใช้ประโยชน์จากคำประพันธ์สร้างความประสานของเสียงและความหมาย ดังเห็นได้ว่าในทุกบทเพลงมีสัมผัสระหว่างวรรค ระหว่างบาท ระหว่างบท หรือเรียกว่ามีเสียงคล้องจองกันอย่างเป็นระบบ นั่นคือการอาศัยขนบอย่างกลอน คือ ในแต่ละวรรคของบทเพลงมีสัมผัสภายในวรรคทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษรคละเคล้ากันไป แต่จำนวนคำในแต่ละวรรคไม่แน่นอน คือมีตั้งแต่ 7- 14 คำ ตามการกำหนดของเนื้อความที่ต้องประสานกับทำนอง ในส่วนของการส่งสัมผัสระหว่างวรรค ระหว่างบท พบว่ามีลักษณะคล้ายเพลงมุขปาฐะ คือ มีความยืดหยุ่นอยู่บ้างโดยไม่เคร่งครัดความสั้นยาวของเสียงสระ

คำสัมผัสตามขนบการประพันธ์อย่างกลอนสื่อความหมายที่บ่งชี้ว่าผู้ประพันธ์คำนึงถึงเนื้อหาด้วย จึงไม่มุ่งสัมผัสในตายตัวอย่างกลอนสุนทรภู่ ความประสานภายในวรรคแปรตามความหมาย จึงเห็นว่าแต่ละวรรคยังแตกต่างกัน ดังในบทเพลง *"นางฟ้าบ้านไพร"* จัดเสียงคล้องจองด้วยคำง่าย ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับวิธีการสื่อสารที่บอกกล่าวความคิดและความรู้สึกอย่างตรง ๆ ของ "หนู" ซึ่งเป็น "นักเรียนบ้านป่า" ดังนี้

[1] สง่า อารัมภีร ให้สัมภาษณ์ในมัยลา ศรีโมรา, 2540 : 14

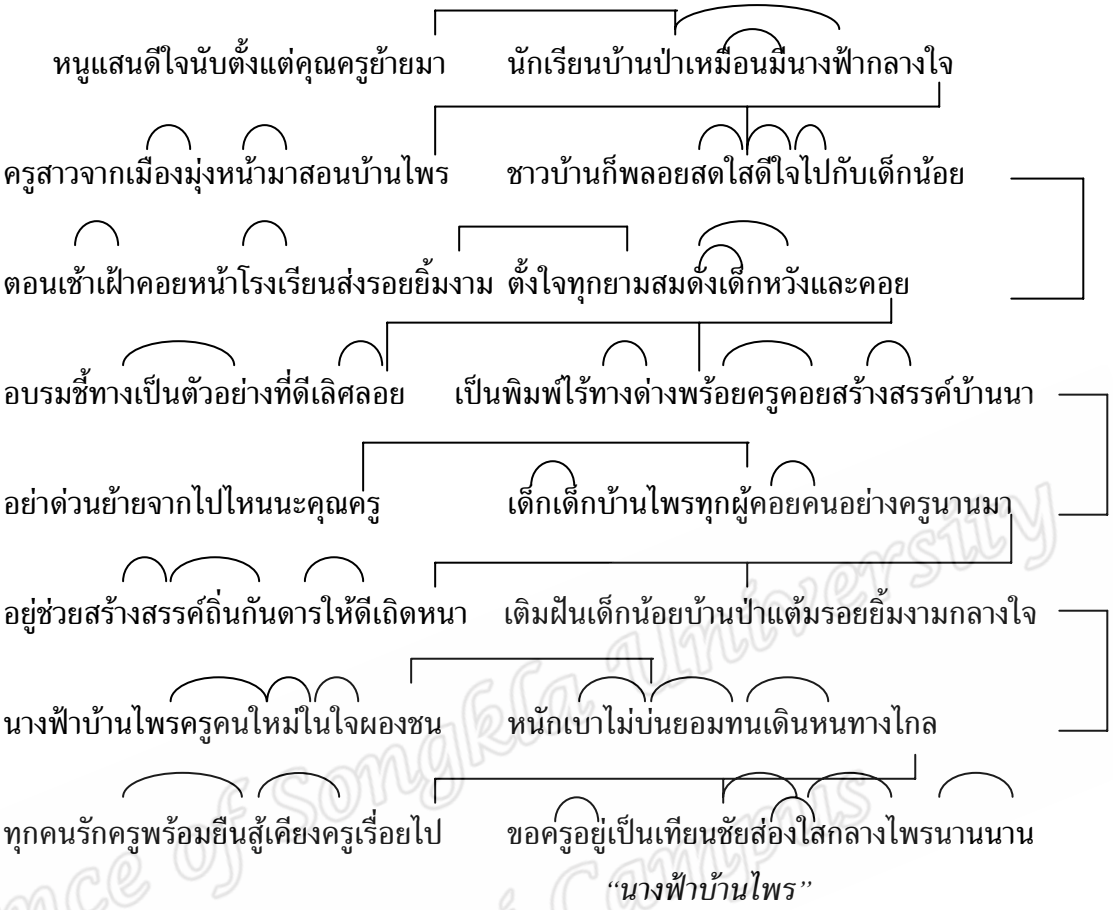

คำที่รับส่งสัมผัสระหว่างวรรคในบทที่ 1 คำว่า (ย้าย)มา-(บ้าน)ป่า บอกปลายทางที่ครูสาวมาประจำการซึ่งผิดแผกอย่างตรงข้ามกับถิ่นอยู่เดิม สอดคล้องกับการใช้สัมผัสพยัญชนะในวรรครองคือ (จาก)เมือง-มุ่ง...มา(สอน) ซึ่งเน้นความประสงค์ของครูสาวอย่างไม่ลังเล ในบทที่ 2 วรรคสดับมีสัมผัสใน คือ เช้า-เฝ้า(คอย) แสดงเวลาที่ครูมารอรับหนูน้อยเด็กนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ <u>เฝ้าคอย</u> แสดงความจดจ่อไม่หันเหไปที่อื่น การระบุเวลา<u>เช้า</u>บ่งบอกความขยันขันแข็งของครู สัมผัสระหว่างวรรคสดับกับวรรครับ (ยิ้ม)งาม-(ทุก)ยาม แสดงถึงความตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความสุข ชาวบ้านผู้มองเห็นจึงชื่นชมยินดี สัมผัสระหว่างบทที่ 1 กับบทที่ 2 คำว่า (เด็ก)น้อย-คอย ย้ำความสำคัญของครูผู้งดงามต่อเด็กในถิ่นห่างไกล ดังในวรรครับบทที่ 1 จะเห็นว่า นักเรียนในท้องถิ่น "บ้านป่า" เปรียบครูสาวเป็น "นางฟ้ากลางใจ" ต่อมาจึงขยายความด้วยคำร้องขอว่า "อยู่ช่วยสร้างสรรค์ถิ่นกันดารให้ดีเถิดหนา" วรรคที่เน้นสัมผัสในมากที่สุดคือวรรค "ขอครูอยู่เป็นเทียนชัยส่องใสกลางไพรนานนาน" เป็นวรรคที่มีทั้งสัมผัสอักษรและสัมผัสสระ มีความหมายทั้งวรรคเน้นความปรารถนาต่อการดำรงอยู่ของครูและแสดงคุณค่าของครูต่อเด็กด้วยภาพความส่องสว่าง

Prince of Songkla University Pattani Campus

น่าสนใจว่าวรรคที่ไม่มีสัมผัสในเลยก็มีความเหมาะสมกับคำพูดซื่อ ๆตรง ๆของเด็ก คือ “หนูแสนดีใจนับตั้งแต่คุณครูย้ายมา” และ “อย่าด่วนย้ายจากไปไหนนะคุณครู”

สลายังหลากคำเพื่อสร้างความประสานให้เสียงสัมผัสคล้องจอง ดังการเลือกใช้คำว่า บ้านป่า บ้านไพร บ้านนา อันแสดงถึงลักษณะของท้องถิ่นห่างไกลท่ามกลางธรรมชาติ อีกคำที่สลานำมาใช้เรียกสถานที่เดียวกันคือ “ถิ่นกันดาร” สื่อถึงความแร้นแค้นลำบาก ถ้อยคำที่สลาเลือกมาใช้นี้สอดคล้องกับความผูกพันของเด็กน้อยต่อครูสาว แต่คำที่เรียกเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลงคือนางฟ้า โดยมีส่วนขยายที่แตกต่าง คือ “นางฟ้ากลางใจ”ในบทที่ 1 “นางฟ้าบ้านไพร” ในบทที่ 4 นางฟ้าในบทจบนี้มีความกลมกลืนกับความมุ่งมั่นของผู้คนที่จะร่วมต่อสู้กับครูคนใหม่ จึงมีบทร้องว่า “นางฟ้าบ้านไพรครูคนใหม่ในใจผองชน หนักเบาไม่บ่นยอมทนเดินหนทางไกล ทุกคนรักครูพร้อมยืนสู้เคียงครูเรื่อยไป ขอครูอยู่เป็นเทียนชัยส่องใสกลางไพรนานนาน”

“ยาใจคนจน” เป็นตัวอย่างของบทเพลงที่ใช้สัมผัสภายในวรรคอย่างแพรวพราว ที่นอกจากจะให้ความสละสลวยแล้ว ถ้อยคำที่ส่งรับสัมผัสยังมีความหมายโดดเด่นเป็นอย่างมาก

เป็นแฟนคนจนต้องทนหน่อยน้อง พี่นี้ไม่มีเงินทองมารองรับความลำบาก
ในแต่ละวันพี่นั้นต้องทำงานหนัก ถ้าไม่มีใจรักใครหนอจะร่วมทางได้
ปัญหามากมายพาใจอ่อนล้า ทั้ง ๆ ไม่เจตนาแต่ปัญหาก็มาจนได้
จึงอยากให้น้องช่วยมองด้วยความเห็นใจ อุปสรรคจะมีเท่าใดขอใจเรายิ้มให้กัน
ลำบากยากเข็ญเช้าเย็นขอให้เห็นหน้า เมื่อเจอปัญหาน้องอย่าตัดสายสัมพันธ์
อยู่เป็นแรงใจเติมไฟให้กันและกัน เพียงเรามีเราเท่านั้นสร้างฝันให้สมดังใฝ่
เป็นแฟนคนจนต้องทนหน่อยน้อง อย่าแคร์สายตาคนมองอย่าหมองเมื่อยามแพ้พ่าย
อย่าเพิ่งด่วนลาเมื่อเจอปัญหาใด ๆ ยืนเคียงเพื่อคอยยิ้มให้เป็นยาชุบใจคนจน

“ยาใจคนจน”

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในวรรค “เป็นแฟนคนจนต้องทนหน่อยน้อง” สัมผัสสระ คน-จน-ทน, ต้อง-น้อง เสียงพยัญชนะต้น /ป//ค//จ//ต//ท/ เป็นเสียงระเบิด ประกอบกับเสียงสระสั้นในทุกคำ เสริมสร้างความรู้สึกหน่วงหนักอย่างจริงจัง สอดคล้องกับคำบอกเล่าอย่างตรงไปตรงมาไม่ปิดบังหรือหลีกหนีความจริง แต่ประโยคนี้ก็ยังลงท้ายด้วยคำที่มีสัมผัสอักษร หน่อย-น้อง ซึ่งมีพยัญชนะต้นเสียง /น/ ให้ความรู้สึกนุ่มนวล ประกอบกับสระเสียงยาวของคำหลังเสริมความอ่อนโยนของคำขอร้อง ความประสานของเสียงในวรรคนี้จึงให้ความรู้สึกถึงการปลุกและปลอบไปในขณะเดียวกัน คำที่เลือกใช้นี้มีความหมายสัมพันธ์กัน คือ เมื่อเลือกคู่ชีวิตที่ “เป็นคนจน” สิ่งที่ต้องประสบคือความลำบาก หากรักกันจริงก็ต้องทนเท่านั้น คำว่าหน่อยที่ขยายกริยาทนทุกครั้งลดน้ำหนักของทนลงได้บ้าง

ในวรรค “อยู่เป็นแรงใจเติมไฟให้กันและกัน เพียงเรามีเราเท่านั้นสร้างฝันให้สมดังใฝ่” ผู้ประพันธ์เน้นเสียงพยัญชนะต้น /ร/ /ฟ/ ก่อให้เกิดความรู้สึกกระตือรือร้นโยงกับการกระตุ้นให้ต่อสู้ฝ่าฟัน และเพิ่มความเชื่อมั่นว่าจะสมดังหวัง คำว่า สร้าง-ฝัน-สม-ใฝ่ เสียงพยัญชนะต้น /ซ/ /ฟ/ เป็นเสียงเสียดแทรกที่ให้ความรู้สึกว่ามีการเคลื่อนไหวไม่ซบเซา

ลักษณะเด่นของคำ

ในฐานะกวีนิพนธ์ บทเพลงจำเป็นต้องสร้างพลังการสื่อสารด้วยการประกอบวัสดุ จะเห็นได้ว่าในระดับคำ สลา คุณวุฒิ มีการสรรคำอย่างตั้งใจโดยมุ่งถึงผลของการสื่อความหมายต่อกลุ่มผู้รับซึ่งเป็นคนระดับล่าง ในหัวข้อนี้จะอภิปรายโดยจำแนกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1. คำทำเนียบกวี 2. การเล่นเสียงและการเล่นคำ 3. คำภาษาถิ่นและคำภาษาปาก

1. คำทำเนียบกวี

คำทำเนียบกวีเป็นคำที่ไม่ได้ใช้กันในภาษาทั่วไป แต่เป็นคำที่มักใช้ในวรรณคดีประเภทกวีนิพนธ์ เป็นคำที่มีความไพเราะสละสลวย อาจเป็นคำยืมจากบาลีสันสกฤตหรือคำไทยที่มีลักษณะพิเศษในบริบทนั้น สลา คุณวุฒิใช้คำทำเนียบกวีที่มีความหมายกลมกลืนกับคำอื่นเพื่อแสดงความเป็นพิเศษของบางสิ่ง

ในบทเพลงที่ผู้ร้องมุ่งสื่อกับหญิงสาวชื่อ “เพ็ญ” คำพรรณนาถึงดวงจันทร์ที่หมองมัวไปด้วยความหม่นหมองใจของชายหนุ่มผู้ผิดหวัง แตกต่างจากความหมายของเพ็ญคือจันทร์เต็มดวงที่ควรจะส่องสว่าง ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “พระจันทร์” “ดวงจันทรา” “เดือนสกาว” “เงาน้ำตา” และ“แสงเดือนรอน”

Prince of Songkla University Pattani Campus

.....
คืนนี้**พระจันทร์**สวยเด่นโอ้น้องเพ็ญเจ้ามองหรือเปล่า
เหมือนโดนมีด**เข่น** ข่าวน้องเพ็ญจะเป็นเจ้าสาว
หากเจ้ามอง**เดือนสกาว**จะเห็น**เงาน้ำตา**ของพี่
.....
ฝาก**ดวงจันทรา**ส่องแสงลาอำลาน้องเพ็ญ
.....
สัญญารักเก่าพี่ส่งคืนด้วย**แสงเดือนรอน**

"อวยพรน้องเพ็ญ"

โดยทั่วไป*เข่น*ไม่ค่อยปรากฏตามลำพังมักใช้ในคำซ้อน*เข่นฆ่า* ในที่นี้มีดเป็นเครื่องมือที่ใช้*เข่น*ไม่ระบุผู้กระทำ ผู้กระทำจะเป็นใครก็ตามย่อมมีอำนาจมากจึง*เข่น*พระจันทร์ซึ่งเป็นเทพในฟากฟ้าได้ ผู้กระทำแม้ไม่ระบุก็อาจหมายถึงชะตากรรมหรือเคราะห์กรรมที่เขาต่อต้านไม่ได้

คำถามว่า "เจ้ามอง[พระจันทร์สวยเด่น]หรือเปล่า"เป็นการตั้งประเด็นเพื่อจะโยงไปที่วรรค "หากเจ้ามองเดือนสกาวจะเห็นเงาน้ำตาของพี่" ที่*เดือนสกาว*นั้นแฝง*เงาน้ำตา*ของพี่ไว้ *เงาน้ำตา*เป็นผลจากการร่ำไห้อย่างหนักหน่วงจึงไปปรากฏที่เดือนอันส่องสว่างได้ ผู้เจ็บช้ำอาศัยอำนาจความเจ็บนั่นเองส่งคืน*สัญญารักเก่า*"ด้วยแสงเดือนรอน" แสงเดือน*รอน*อ่อนด้วยความหม่นหมองของเขา

เรารู้ว่าขณะนั้นชายหนุ่มอยู่อย่างโดดเดี่ยวในเมืองกรุง เขาขอความเมตตาจากพระจันทร์ว่า

วอนจากใจส่งข่าวไปทาง**แสงจันทรา**
บอกลุงป้าน้าอาว่าลูกจะมาเมื่อเวลามี
จะกลับมาอุ่นไอดิน กลับมากินแมงจีนูนกุดจี่
บอกจันทร์ผ่านฟ้าราตรี ลูกอยู่ทางนี้บ่เคยลืมบ้านนา

"เดือนหงายที่ กทม."

ในคำวอนขอแสงจันทร์ให้ส่งข่าว "ผ่านฟ้าราตรี"ในบทเพลงข้างต้น ข่าวซึ่งเป็นคำสัญญาว่าจะกลับคืน "บ้านนา"แสดงความปรารถนาที่ยังเป็นไปไม่ได้ จึงกล่าวว่า "จะมาเมื่อเวลามี"

Prince of Songkla University Pattani Campus

คำทำเนียบกวีที่เป็นคำนาม คือ คำว่า *ชีวี* นอกจากใช้ส่งรับสัมผัสเพื่อความประสานของเสียงในวรรค ระหว่างวรรค และระหว่างบท ยังเป็นคำที่มีความหมายลุ่มลึกทางจิตใจสอดคล้องกับคำอื่น ๆ ดังที่จะยกมา

บ่ได้พบหน้า ก็ขอให้ได้ยินเสียง
บ่ได้มานั่งเคียง ขอเพียงให้อ้ายโทรมา
แค่วันละครั้ง ให้รู้ว่ายังมีใจห่วงหา
ทุกข์สุขอยู่ในสายตา เป็นที่ปรึกษา**ชีวี**
จะอดหรืออิ่มเราจะยิ้มให้กัน
เกี่ยวก้อยครองฮักนาน อยู่เคียงกันบ่ผันไมตรี

"แรงใจรายวัน"

ผู้ร้องสื่อสารว่าการโทรศัพท์หากัน "แค่วันละครั้ง"มีความหมายมากกว่าการส่งข่าวสารกันตามธรรมดา แต่เป็นการบอกให้รู้ว่ายังมีใจ*ห่วงหา*" "ที่ปรึกษา*ชีวี*"คือตำแหน่งอันมีค่า คำว่า *ชีวี* มีเสียงสระยาวเป็นพยางค์เปิดฟังอ่อนโยนกว่าคำว่าชีวิตที่ลงท้ายด้วยพยางค์ตาย การโทรศัพท์*หา*บ่งชี้ว่า "ยังมีใจ*ห่วงหา*" เมื่อกล่าวว่า "จะอดหรืออิ่ม" คำว่า*อด*และ*อิ่ม*ในบริบทนี้แทนทุกข์และสุขที่แปรตามฐานะการเงิน ผู้ประพันธ์ละคำว่า "ไม่ว่า"ขึ้นต้นประโยคไว้ ในภาษาพูดโดยปกติจะกล่าวได้ว่า "ไม่ว่าจะอดหรือไม่ว่าจะอิ่มเราจะยิ้มให้กัน" บทลงท้ายที่ว่า "เกี่ยวก้อยครองฮักนาน อยู่เคียงกันบ่ผันไมตรี" มีคำทำเนียบกวีที่ให้ภาพการเดินเคียงคู่อย่างมั่นคงแน่วแน่ด้วยความรัก ซึ่งใช้คำสื่อสารว่า *ไมตรี* หมายถึงรักในพื้นฐานของมิตรภาพ คือความเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข

ในบทเพลง *"แค่นี้ก็ดีใจแล้ว"* ช่วงเวลาแห่งความสุขแม้สั้นเพียง "เสี้ยวชีวี"ก็สูงค่ามาก เป็นคุณค่าที่ได้รักมิใช่ครอบครอง

บ่ รั้งฮักอ้ายมีแฟนใหม่ขอให้โชคดี ได้ฮักอ้ายเสี้ยวชีวีแค่นี้ก็ดีใจแล้ว

"แค่นี้ก็ดีใจแล้ว"

ในบทแพลง*"อกหักจากคาเฟ่"* สลาใช้คำทำเนียบกวีสื่อสารประสบการณ์ทางอารมณ์อย่างละเมียดละไม โดยไม่แปลกแยกกับคำที่แสดงความหมายของวิถีชีวิตแบบใหม่

.....
จำ**กลิ่นหอมกรุ่นเนื้ออุ่น**ยามพิงไม่หาย
มีน้องเคียงใกล้ช่วยให้ใจคลายปัญหา

Prince of Songkla University Pattani Campus

จิบเบียร์บาง ๆ **น้องนางเคียงข้างกายา**
ยามห่างใจยัง**ครวญหา**อยากมาคาเฟ่ทุกคืน
.....
เขาซื้อเวลาอ๊อฟน้องไปเที่ยวกลางคืน
ทราบข่าว**พี่ตรมสุดฝืน**ไม่รู้ค้างคืนหรือเปล่า
.....

"อกหักจากคาเฟ่"

"กลิ่นหอมกรุ่นเนื้ออุ่น" "น้องนางเคียงข้างกายา" "(ยามห่างใจยัง)ครวญหา" บ่งบอกความประทับใจต่อหญิงสาวที่เคยได้ใกล้ชิดอย่างลึกซึ้งและอ่อนหวาน จนกลายเป็นความผูกพันทางใจ ดังนั้นเมื่อรู้ข่าวว่าหญิงสาวที่ตนใฝ่ฝันถึงถูก "ซื้อเวลา"ไปกับผู้ชายคนอื่นด้วยตามอาชีพก็ต้อง "ตรมสุดฝืน" เพราะกังวลว่าเธออาจ "ค้างคืน"กับเขา

บทเพลง*"ใจน้องห้องข้าง"* ให้ภาพชายหนุ่มผ่านสายตาของหญิงสาวผู้เฝ้ามอง คำว่า *บินจร* บ่งบอกว่า *เขา*ซึ่งน่าจะหมายถึงหญิงคนรักของชายหนุ่มได้จากไปแล้วอย่างอิสระเสรีไร้ความผูกพัน ผู้ขับร้องใช้คำว่า *คู่อาทร* แทนตนเองเพื่อให้แตกต่างจากสถานะของคู่ครอง เธอและเขาเป็นผู้ที่มีความห่วงใยปรารถนาดีต่อกัน เธอจึง*อาวรณ์*เมื่อเขาย้ายไปจากห้องเช่า ใช้คำว่า "ลา ...อย่างซึมเซา" แสดงสภาพจิตใจที่อาลัยและหงอยเหงา

พี่ลาห้องเช่า**อย่างซึมเซา**เมื่อเขา**บินจร**
คู่**อาทร**ห้องข้าง**อาวรณ์**ด้วยความเห็นใจ

"ใจน้องห้องข้าง"

คำทำเนียบกวีในบทเพลง*"ใต้แสงนีออน"*เพิ่มน้ำหนักความน่าเห็นใจต่อชะตากรรมของหญิงสาวที่ต้องตกอยู่ในวังวน "กามา"โดยไม่เต็มใจ

พลีกายสังเวยกามา หมดปัญญาหาทางคืนบ้าน
โถคนดี ป่านนี้เจ้าคง**ช้ำหม่น**
กี่คราวกี่คน กี่หนกับคนแปลกหน้า
อดทนหน่อยน้องรับรองพี่ให้สัญญา
สองมือพี่พร้อม**ฟันฝ่าปลดโซ่กามา**พาน้องเมือบ้าน

"ใต้แสงนีออน"

Prince of Songkla University Pattani Campus

ผู้ขับร้องรู้ดีว่าในฐานะโสเภณีการ*พลีกาย*ของคนรักเหมือนเป็นเหยื่อความใคร่ของผู้คน จึงใช้คำว่า “สังเวยกามา” คำซ้อน*ซ้ำหม่น*บ่งบอกถึงสภาพร่างกายและจิตใจของเธอ ซึ่งเขาคาดคะเนว่าในเวลาที่ล่วงเลยมานี้คงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย แต่ถึงแม้เธอตกอยู่ในสภาพ “สังเวยกามา”เขาก็พร้อมจะใช้สองมือกระทำการด้วยตนเองอย่างไม่หวั่นที่จะ “ฟันฝ่าปลดโซ่กามา”พาเธอกลับคืนถิ่น *โซ่*แห่งความใคร่ของผู้คนที่เอารัดเอาเปรียบนั้น*พันธนาการ*เธอไว้ แต่มันก็เป็นสิ่งที่*ปลด*ได้

2. การเล่นเสียงและการเล่นคำ

ในบทกวีนิพนธ์การเล่นเสียงและการเล่นคำเป็นกลวิธีสร้างความโดดเด่นในการสื่อสาร กวีสามารถเล่นเสียงของคำด้วยสัมผัสในทั้งพยัญชนะและสระ โดยมักคำนึงถึงความหมายด้วย เช่น บางบทใน**นิราศภูเขาทอง**ของสุนทรภู่

ดูน้ำวิ่งกลิ้งเชี่ยวเป็นเกลียวกลอก กลับกระฉอกฉาดฉัดฉวัดเฉวียน
บ้างพลุ่งพลุ่งวุ้งวงเหมือนกงเกวียน ดูเวียนเวียนคว้างคว้างในหว่างวน

วิเคราะห์ได้ว่า ในวรรคแรก คำสัมผัสในล้วนมีความหมายเสริมซึ่งกันและกัน วิ่ง และ *เชี่ยว* เป็นลักษณะของกระแสน้ำที่ไหลกราก โดยมี *กลิ้ง เกลียว กลอก* มาเป็นส่วนแต่งเติมให้รายละเอียดของสภาพ วิ่ง-*เชี่ยว* เสียงเด่นในวรรคที่ 2 ที่สืบเนื่องจากวรรคแรก คือ /กล/ และ /ช/ ใน *กลับกระฉอก ฉาดฉัด ฉวัด เฉวียน* แสดงความเร็วแรงของกระแสน้ำเชี่ยวว่ามีกำลังแรงมากพอที่จะยังให้เกิดเสียงปะทะ *ฉาดฉัด* ในขณะที่สายน้ำอันทรงพลังนั้นยังเคลื่อนตัวต่อไปด้วยกระแสหลากหลายพุ่งตัดกัน *ฉวัดเฉวียน* ในวรรคที่ 3 และ 4 สุนทรภู่ใช้คำซ้ำ *พลุ่งพลุ่ง เวียนเวียน คว้างคว้าง* เพื่อบอกลักษณะเคลื่อนที่ของน้ำ ในวรรคที่ 4 สุนทรภู่ยังใช้เสียงอรรถสระ /ว/ มากที่สุดประสมกับสระเสียงยาวถึง 6 ตำแหน่ง และใช้เสียงพยัญชนะท้าย /น/ /ง/ /ย/ ซึ่งทั้งหมดเป็นเสียงก้องที่แสดงความรู้สึกโลดลอยในขณะเหวี่ยงหมุนตัวได้อย่างดี แตกต่างจากวรรคที่ 2 ซึ่งเน้นเสียงระเบิดและระเบิดกึ่งเสียดแทรก แสดงการกระทบกระแทก และเสียงดังจากการปะทะนั้น (ดวงมน จิตร์จำนงค์, 2541 : 31-33)

การเน้นคำบางคำเพื่อย้ำอารมณ์ความรู้สึกเป็นจุดเด่นของการเล่นคำ เช่น ใน **ลิลิตพระลอ** กวีเน้นคำว่า *เจ็บ* ว่า

*เจ็บ*รัก*เจ็บ*จาก*ช้ำ* *เจ็บ*เยียว ยากนา
*เจ็บ*ใคร่คืนหลังเหลียว สู่หย้าว
*เจ็บ*เพราะลูกมาเดียว แดนท่าน
*เจ็บ*เร่ง*เจ็บ*องค์ท้าว ธิราชร้อนใจถึง ลูกฤๅ

Property of Songkla University Pattani Campus

“เจ็บรักเจ็บจาก” เป็นเจ็บที่สัมพันธ์กัน คือ เมื่อรักก็ผูกพัน เมื่อผู้เป็นที่รักจากไกลก็รู้ว่าเจ็บเพราะรักและเจ็บเพราะจาก ในวรรคถัดมาผู้ประพันธ์ซ้ำ*เจ็บ*อีกครั้งว่ายากที่จะรักษาให้หาย จึง “ใคร่คืนหลังเหลียวสู่หย้าว” บาทที่ 3 เสริมว่าพระลอรู้สภาพการณ์ที่ไม่ปลอดภัย เมื่อเดินทางเพียงลำพังในแดนของศรัตรู นี่คือเหตุผลในบาทที่ 4 ที่พระองค์กับพระมารดาก็*เจ็บ*อย่างเดียวกัน การซ้ำ*เจ็บ*ถึง 7 ครั้ง จึงย้ำให้เห็นความทุกข์อย่างหนักหน่วงของผู้ที่ตกอยู่ในสถานการณ์นี้ได้อย่างเด่นชัด

สลา คุณวุฒิเล่นเสียงพยัญชนะต้นของคำที่ย้ำ เพื่อสื่อความหมายที่สัมพันธ์กันทั้งที่คล้อยตามและแตกต่าง ดังในบทเพลง*“เจ็บที่ต้องจ่าย”* นอกจากชื่อเพลงแล้วพยัญชนะต้น /จ/ ปรากฏซ้ำกันในคำว่า *เจ็บ ใจ จำ จ่าย* โดยประกอบกันเป็นข้อความ ดังต่อไปนี้

.....
เป็นความ**เจ็บที่จำใจ**ต้อง**จ่าย** ซื้อเยื่อใย**จาก**สายตาเขา
เป็นความ**เจ็บที่จำ**ต้อง**จ่าย** เพื่อให้**ใจ**ได้อยู่เคียงเงา
เมื่ออยากอยู่**ที่เดิม**ต้อง**ยอมเติม**ความเศร้า
จ่ายเจ็บแพงกว่าเก่า**ใจ**ก็**ยอม**ก็ทน
.....

“เจ็บที่ต้องจ่าย”

ข้อความในวรรคแรก “เป็น**ความเจ็บที่จำใจต้องจ่าย**” ส่วนเน้นคือหน่วยนามที่ทำหน้าที่ส่วนเติมเต็มของประโยคที่ใช้กริยาหลักว่า *เป็น* โดยละประธานไว้ ความรู้สึกของผู้ขับร้องคือความเจ็บ(ในใจ)ที่ไม่อาจหลีกหนีได้ เมื่อ*คิด*ว่าสิ่งที่ตนต้อง*จ่าย* เป็น*ความเจ็บ* ก็ต้องมี*ความเจ็บ*ไว้ใช้*จ่าย*เพื่อจะได้รับบางสิ่งที่ต้องประสงค์(เทียบกับ*เงิน*ที่ต้องมีเพื่อซื้อสิ่งของ ถ้าจะซื้อสิ่งใดต้องมีเงินตราติดตัว) ผู้ร้องหวังจะ “*ซื้อ*เยื่อใยจากสายตา” เยื่อใยในที่นี้หมายถึงความผูกพันที่แสดงออกทางสายตาของเขา ถ้าไม่มีความเจ็บมาจ่ายก็ซื้อไม่ได้ ตีความได้ว่า ในเมื่อหวังว่าจะยังได้รับเยื่อใยก็ต้องทนเจ็บ (ถ้าไม่ทนเจ็บต้องตัดใจให้ได้และเลิกรักเสีย) หากดูความหมายของคำว่า “เจ็บ” คือรู้สึกเป็นทุกข์เมื่อถูกแรงกระแทกหรือมีบาดแผล การย้ำส่วนขยายที่เป็นอนุพากย์ว่า “เจ็บที่**จำใจต้องจ่าย**” ก็แสดงว่าสิ่งที่หวังจะได้รับ (“เยื่อใยจากสายตาเขา”) และผลลัพธ์ที่ปรารถนา (“เพื่อให้ใจได้อยู่เคียงเงา”)นั้นมีค่าสำหรับเธอเพียงใด (แม้ว่าเคียงแค่*เงา*ไม่ใช่เคียงตัวตนที่แท้จริงของเขาก็ตาม) จึงย้ำในวรรคที่ 3 ว่า“เมื่ออยากอยู่**ที่เดิม**ต้องยอม**เติม**ความเศร้า” *ที่เดิม*หมายถึงสถานภาพเดิม *เดิม* โยงกับอดีตที่หวังให้คงอยู่ ส่วน*เติม*บอกระดับขั้นของความทุกข์ที่

Prince of Songkla University Pattani Campus

จำเป็นต้องรับว่ามีมากขึ้นหากจะรักษาสภาพเดิมไว้ รับกับวรรคที่ 4 ว่า “จ่ายเจ็บ*แพงกว่าเก่า*ใจก็*ยอม*ก็ทน” ซึ่งแสดงว่าตัดสินใจรับความเจ็บเพื่อจะได้รักต่อไป

ส่วนบทเพลง*“ซ้ำรักอักษร ต.”* ซึ่งแสดงความผิดหวังของชายหนุ่มด้วยอารมณ์ขันก็เล่นเสียงพยัญชนะต้น ต ด้วยชื่อเฉพาะที่เป็นชื่อเล่นหญิงสาวทั้งหลายบรรดาที่ทำให้เขา “อกหัก” ความน่าขันอยู่ที่ความบังเอิญ ที่ทุกคนมีชื่อขึ้นต้นด้วยเสียงเดียวกันหมด ได้แก่ *ตุ๊ก ติ๊ก ต่าย ต่อ ต้อย ตุ๋ม ตุ๋ย* ผู้แต่งยังเล่นเสียง ต โดยสรรคำกริยา ตำ(ใจ) ตุกติก (ถูก)ตุ๋น(เจียน)ตาย ต้อง(มา)ตาย ตั้ง(หลัก) (โดนต่อ)ต่อย เต้นตาม ต่อยตี ตก(ใจ) (ถูก ต.)ตำตาย และยังใช้คำนามที่เป็นส่วนขยาย

อกหักรักคนชื่อ **ต.** หลายปี**ติดต่อ**ก็ถูกสาว **ต. ตำ**ใจ
ต. ตุ๊กเธอก็**ตุกติก** มารัก **ต. ติ๊ก**ก็ถูก**ตุ๋น**เจียนตาย
ซมซานมารักคนชื่อ**ต่าย** ก็**ต้อง**มา**ตาย**เพราะพี่ไม่มี**ตังค์**
ตั้งหลักลองรักอีก **ต.** รักคนชื่อ**ต่อ**พอจะมีความหวัง
แต่แล้วก็โดน**ต่อต่อย** จนต้องมาคอยรักน้อง**ต้อย**จริงจัง
แต่ใจ**ต้อย**มีหลายหน้า**ต่าง** เจอะคนมี**ตังค์ต้อย**ก็**เต้นตาม**ไป
ทำไมหนอทำไม ทำไมหนอโชคชะตา ทำไมต้องมา **พบแต่ ต. ตำ**ใจ
ผู้หญิงอักษร ก. อ. อ่าง พบมาหลายนางยังไม่ชวนหลงใหล
ทุกทีที่พบคนโดนใจ ทำไม้ทำไมถึงชื่อ **ต.** ทุกที
ซ้ำรักจากอักษร **ต.** หลายคน**ติดต่อ**ก็ถูก **ต. ต่อยตี**
ต้อยตุ๋ม**ตุ๊กติ๊กตุ๋ย**ต่าย ลุ้นเคยทำให้**ตก**ใจทั้งปี
มีหมอใดสะเดาะเคราะห์ให้ที ปล่อยไปเช่นนั้นมีหวังถูก **ต. ตำตาย**

“ซ้ำรักอักษร ต.”

ชื่อเล่นของหญิงสาวให้ความหมายไปในทางมีชีวิตชีวาเคลื่อนไหวสนุกสนาน ส่วนคำกริยาก็ไม่ได้แสดงความเนิบนาบคงที่ แต่น่าตื่นเต้นน่าติดตาม หรือเมื่อถูกกระทบกระแทกแม้บอบช้ำก็ยังดูไม่จริงจังนัก ผู้แต่งใช้ประโยชน์จากความประสานกันระหว่างคำ ทั้งความประสานของเสียง ดังการเล่นเสียงวรรณยุกต์ของชื่อกับคำกริยา เช่น *ตุ๊ก-ตุกติก*, *ต่าย-ตาย* การประสานของความหมาย ดังชื่อเรียก ต่อ พ้องกับชื่อของแมลงชนิดหนึ่งซึ่งตัวเมียมีเหล็กในสำหรับต่อยปล่อยน้ำพิษทำให้เจ็บปวดได้ หรือในคำกริยา *ตำใจ* กับ *ตำตาย* ก็เป็นการใช้คำที่แสดงถึงผลที่หนักหน่วงขึ้นตามลำดับ

นอกจากการเล่นเสียงพยัญชนะแล้วจะพบการเล่นคำพ้องเสียงในบทเพลง *“สัญญากับใจ”* ดังที่ว่า

Prince of Songkla University Pattani Campus

.....
ดั่งนกไร้**คอน** บินร่อนในดง**คอน**กรีต
ละ**คร**ชีวิตถูกขีดด้วยความเดือดร้อน
ให้สู้ทุกฉากจากตื่นถึงหลับตานอน
ปลอบฝันสักวันคืน**คอน**เสริมใจให้มีพลัง
.....

"สัญญากับใจ"

ในสี่วรรคนี้มีคำที่ออกเสียงพ้องกันว่า คอน 4 ตำแหน่ง เป็นคำพยางค์เดียว 2 ครั้ง คือคำว่า *คอน* ซึ่งประกอบด้วยหน่วยคำอิสระ 1 หน่วยคำ ทำหน้าที่เป็นคำนาม ในวรรคแรกและวรรคที่สี่ มีความหมายว่า "ไม้ที่ทำไว้ให้นกหรือไก่จับ" และคำที่มีบางส่วนออกเสียงว่าคอน คือ *คอนกรีต* ซึ่งเป็นคำยืมที่เป็นคำนามจากภาษาอังกฤษในวรรคแรก มีความหมายว่า "วัสดุก่อสร้างประกอบด้วยซีเมนต์ ทราย หิน และน้ำ ผสมเคล้าเข้าด้วยกัน เมื่อแห้งแข็งตัวแล้วจะเป็นวัสดุที่แข็งมาก (อ.concrete)" และคำว่า *ละคร* ในวรรคที่สอง เป็นคำนาม มีความหมายว่า "การแสดงประเภทหนึ่ง ผู้แสดงเรียกว่าตัวละคร มีเวทีหรือสถานที่ใช้ในการแสดง มีบทให้ตัวละครแสดงตามเนื้อเรื่อง โดยมากมีดนตรีประกอบ มีลักษณะแตกต่างกันออกไปหลายชนิด; โดยปริยายหมายถึงความเป็นไปของชีวิต เช่น ละครชีวิต..." (**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542,** 2546 : 235, 236, 996)

คำพ้องเสียงเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันทางความหมาย *คอน* เชื่อมโยงกับนกซึ่งให้ภาพคนจรที่ต้องต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามาทำงานอย่างโดดเดี่ยวในเมืองใหญ่ "ดั่งนกไร้คอน" เป็นความเปรียบให้เห็นชีวิตที่ไม่มีที่พักพิง สอดคล้องกับความหมายคำต่อไปคือ "บินร่อน" อย่างไร้จุดหมาย นกเป็นสิ่งมีชีวิตที่จำเป็นต้องดำรงอยู่กลมกลืนกับธรรมชาติจึงขัดกับสภาพ "ดงคอนกรีต" ซึ่งแข็งกระด้างไร้ชีวิต นั่นคืออาคารและตึกซึ่งสร้างด้วยคอนกรีต ตั้งอยู่อย่างซับซ้อนจนยากจะบินฝ่าไปได้ เมื่อมองบทบาทของตนก็เห็นเป็น"ละครชีวิต[ที่]ถูกขีดด้วยความเดือดร้อน" บอกเหตุผลที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าต้องมา"ร่อน(เร่)"อยู่อย่างอ้างว้างเหมือนรับบทบาทใน"ละครชีวิต" ก็เพราะต้องแก้ไขความเดือดร้อนด้วยตนเอง วรรคที่ 4 ซ้ำคำว่า *คอน* ในวลี "สักวันคืนคอน" ย้ำการเปรียบตนกับนก โดยหวังถึงสภาพที่หวนคืนสู่ความปกติสุขโดยไม่ปฏิเสธว่านั่นเป็นการ "ปลอบฝัน...เสริมใจให้มีพลัง" การเล่นคำเหล่านี้สร้างความประทับใจแก่ผู้รับว่าคนทุกข์ยังมีความหวังในชีวิตอันโดดเดี่ยว

ในบทเพลง *“ปริญญาใจ”* สลาใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงข้ามกันโดยสิ้นเชิง คือ *เลื่อนลอย* กับ *หยัดยืน* เพื่อย้ำคุณค่าความดีงามของชายคนรักอันมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของหญิงสาว ในวรรคที่ว่า

.....
ขาด**โอกาสเรียน**เพราะจนเป็นคน**เลื่อนลอย**
โชคดีมีอ้ายเฝ้าคอย**หยัดยืน**ให้**โอกาสใจ**
.....

“ปริญญาใจ”

คำว่า “เลื่อนลอย”สื่อความหมายว่าหญิงสาวชาวอีสานมีชีวิตที่ไม่มั่นคง ด้วยพื้นฐานะที่ยากจนจึง“ขาดโอกาสเรียน” ไม่สามารถหางานที่ให้รายได้สม่ำเสมอและมีสวัสดิการที่ดีได้ ทั้งนี้คนที่มีการศึกษาน้อยส่วนมากมักต้องทำงานที่ใช้แรงกาย และไม่มีหลักประกันว่าชีวิตจะดีขึ้น แม้หญิงสาวจะด้อยโอกาสในสังคมแต่ในด้านชีวิตรัก ชายคนรักได้ให้ความมั่นคงทางจิตใจแก่เธอ ด้วยการแสดงความเอาใจใส่ ดูแล ดังญาติสนิทคือพ่อและพี่ชาย นั่นคือมีความรักและปรารถนาดีให้อย่างจริงใจและมั่นคงเสมอมา

ฐานะทางสังคมที่ไม่มั่นคงของหญิงสาวกับความรักอันมั่นคงของชายคนรักคือความขัดกันที่แสดงให้เห็นว่าอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญที่ทดแทนความรู้สึกของหญิงสาว ที่สำนึกในความด้อยโอกาสของตน จึงกล่าวว่า “โชคดีมีอ้ายเฝ้าคอย**หยัดยืนให้โอกาสใจ**” เห็นได้ว่าผู้ประพันธ์จงใจย้ำความแตกต่างของ*โอกาสเรียน*และ*โอกาสใจ*สื่อความต่ำต้อยและความภูมิใจ

ในบทเพลง*“ก้อนดินริมทาง”* ถ้อยคำที่แสดงความต่ำต้อยในสังคม คือ “ก้อนดินริมทาง” และ “กระจอก” ทางออกของคนหนุ่มก็คือความเจียมตน “จะหวังอะไร” “ต้องทำใจ” “หัวใจปล่อยตามยถา” แต่เขาไม่ได้งอมืองอเท้าหาก “ก้มหน้าทำงานเรื่อยไป” เพราะตระหนักดีว่า “เกิดมาคือสู้”

.....
อยากมีแฟนโก้แต่บุญยังไม่อำนวย
เทวดาไม่ช่วยคนสวยจึงมองข้ามไป
แต่ไม่เป็นไรไม่คิดติดใจถวิล
เป็นแค่**ก้อนดินริมทาง***จะหวังอะไร*
*รู้ตัวอยู่ดอก***กระจอก***ก็ต้องทำใจ*
*ก้มหน้าทำงานเรื่อยไป***หัวใจปล่อยตามยถา**

เกิดมาคือสู้สู้งานแต่เช้ายันค่ำ
แต่ไม่เคยทำให้ใครเดือดร้อนดอกหนา
รักดีหนีชั่วทำตัวอยู่ตามประสา
คอยสาวสักคนผ่านมา**เมตตาและรู้ค่าดิน**

"ก้อนดินริมทาง"

เพื่อมีชีวิตอยู่อย่างก้อนดินมีค่า ชายหนุ่มบอกตนเองว่า "เกิดมาคือสู้สู้งานแต่เช้ายันค่ำ" ซึ่งสะท้อนถึงพลังแรงใจที่ไม่เคยหมด และไม่ยอมแพ้ต่อชะตากรรมที่เกิดมาเป็นคนจน ความขัดกันของการยอมรับและการสู้อย่างไม่คิดยอมแพ้นี้ได้ย้ำความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง คือแม้ว่าชายหนุ่มจะมีฐานะยากจนแต่ก็ไม่ได้คร่ำครวญตีโพยตีพาย เพราะตนเองพร้อมสู้ด้วยงาน และดำรงอยู่ในศีลธรรมไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ถึงแม้ "อยากมีแฟนโก้แต่บุญยังไม่อำนวย เทวดาไม่ช่วยคนสวยเลยมองข้ามไป" แต่เมื่อเชื่อเรื่องผลกรรม ในที่สุดแล้วก็หวังว่าจะมี "...สาวสักคนผ่านมาเมตตาและรู้ค่าดิน"

ชื่อบทเพลง *"ดอกหญ้าในป่าปูน"*แสดงความขัดกันของสองสิ่ง คือ*ดอกหญ้า* อันหมายถึงชีวิตบอบบางและงามอย่างดอกไม้ แม้ค่าน้อยแต่ในขณะเดียวกันก็แข็งแกร่งเพราะสามารถเจริญงอกงามได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับการดูแลรดน้ำพรวนดิน ส่วน*ป่าปูน*ก็ให้ภาพของสถานที่ที่ไร้ชีวิตชีวาซึ่งเต็มไปด้วยอาคารสูงใหญ่ ยากจะฝ่าเข้าไปโดยไม่หลงทางได้ จึงนับเป็นความลำบากอย่างยิ่งของชีวิตที่ต้องอยู่ให้รอดใน "สังคมเมืองใหญ่"

การสร้างคำประสมเพื่อสื่อความหมายเป็นจุดเด่นประการหนึ่งในผลงานของสลา คุณวุฒิ ผู้ประพันธ์สร้างคำประสมเพื่อสื่อความอธิบายถึงภาวะทางใจได้อย่างกระชับ ดังคำว่า "ยาใจ" ในบทเพลง *"ยาใจคนจน" "กระเป๋าแบนแฟนทิ้ง" "รอยาล้างใจ"* คำว่ายามีความหมายแก่นเชื่อมโยงกับความรู้สึกของบุคคลและสังคมที่กำลังป่วยไข้ การป่วยไข้ทางใจต้องการ "ยาใจ" มารักษา ความหมายของ "ยาใจ"จึงหมายถึงสิ่งที่ใช้แก้หรือบำบัดโรคของจิตใจ หรือบำรุงจิตใจ นั่นก็คือความรัก ความสุข ความห่วงใยปรารถนาดีจากคนใกล้ชิด ญาติมิตร และเพื่อนร่วมสังคม

ลักษณะการใช้คำที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือการใช้ความหมายข้างเคียงของคำที่แสดงความหมายรูปธรรมมาสื่อความหมายนามธรรม ดังคำว่า "ซ่อมใจ"ในบทเพลง *"รอวันของเรา"* วรรคที่ว่า "ทุกอย่างต้องรอเจ็บก็หลบมุมซ่อมใจ" สื่อความว่ามีความหวังที่ความรู้สึกจะกลับมาดีดังเดิมด้วยการปรับใจให้คลายจากความทุกข์ คำว่า "อะไหล่ใจเหงา" ในบทเพลง*"คืดฮอดบ่จริง"* วรรคที่ว่า "คืดฮอดด้วยใจ หรือเป็นเพียงอะไหล่ใจเหงา" สื่อความหมายว่าตัวเขาเป็นเพียงสิ่งสำรองสำหรับแทนตัวจริงเมื่อรู้สึกเหงาเท่านั้นหรืออย่างไร คำว่า "อะไหล่"เป็นศัพท์

เกี่ยวกับเครื่องยนต์หรืออุปกรณ์รถยนต์เป็นส่วนใหญ่ ได้นำมาใช้กับประสบการณ์ความรักได้เข้ากับยุคสมัย

การสรรคำมาใช้ได้อย่างหลากหลายดังกล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ประพันธ์เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการใช้ภาษาที่ส่งผลเป็นพลังการสื่อความหมายอย่างดี

3. คำภาษาถิ่นและคำภาษาปาก

3.1 คำภาษาถิ่น

คำภาษาถิ่นอีสานในผลงานประพันธ์ของสลา คุณวุฒิ นอกจากสอดคล้องกับเนื้อหาที่แสดงชีวิตคนชนบทในมาตุภูมิของเขา ยังเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเผยความคิดความรู้สึกของคนอีสานอย่างมีรสชาติ ความจงใจที่จะสรรคำภาษาถิ่นกำเนิดมาใช้อยู่บนพื้นฐานของความรักและภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและปรารถนาให้เกิดสิ่งนี้ในหมู่ผู้รับที่เป็นชาวอีสานด้วย(ญาณิกา อ้อมณฑา, 2548 : 2, อ้างจาก **สกุลไทย**, 2547 : 102) ดังที่สลาให้สัมภาษณ์ไว้ถึงการใช้คำอีสานในบทเพลงควบคู่กับการบอกเล่าวิถีชีวิตใน “ท่วงทำนองวัฒนธรรมท้องถิ่น”ว่าเป็นการสนองจุดมุ่งหมายในการสร้างงานที่จะ “ทำอย่างไรให้คนยอมรับหรือให้คนอีสานภูมิใจในตัวเอง จนถึงวันนี้เราดีใจที่เราได้เป็นอีกเรี่ยวแรงหนึ่งที่จะทำให้คนไทยยอมรับเพลงอีสานมากขึ้น”

น่าสนใจว่าถ้อยคำภาษาถิ่นย่อมสื่อได้กับผู้มีกำเนิดและเคยใช้ชีวิตในถิ่นนั้นอยู่แล้ว ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การสร้างความภาคภูมิใจ โดยเฉพาะผ่านงานศิลปะ สลาคาดหวังว่าความนิยมต่อบทเพลงจะเป็นข้อบ่งชี้การยอมรับวัฒนธรรมของชาวอีสาน ในบทสัมภาษณ์ข้างต้นสลาหยิบยกปัญหาที่คนอีสานไม่ค่อยกล้าแสดงตนเป็นคนอีสานหรือมีปมด้อยที่จะเผยตัวว่าเป็นคนอีสาน(วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง, 2551 : 120) เป็นไปได้ว่าปัญหานี้มีรากฐานการแบ่งแยกทางวัฒนธรรมมายาวนาน นอกจากการแบ่งชั้นคนเมืองกับชนบทหรือคนชั้นกลางกับชนชั้นชาวนาหรือผู้ใช้แรงงานแล้ว คนอีสานก็ดูเป็นคนนอกวัฒนธรรมกระแสหลัก ภาษาอีสานยังถูกมองว่าไม่ใช่ภาษาไทย(โดยปราศจากความรู้เรื่องภาษาตระกูลไท) เมื่อภาษาถิ่นปรากฏในบทเพลงที่ได้รับความนิยมหรือบางเพลงได้รับการประเมินคุณค่าสูง(ด้วยรางวัลต่าง ๆ) ลักษณะเด่นที่บรรเทาปมด้อยก็คือสถานะของเพลงที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าทางศิลปะ คือมีความไพเราะซึ่งแน่นอนว่ามีความหมายที่ลุ่มลึกชวนคิดด้วย

ตามหลักวิชาภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ภาษาอีสานเป็นภาษาถิ่นภาษาไทยไม่ใช่ภาษาต่างตระกูล เช่น ภาษาเขมร หรือภาษามลายู จึงมีคำพื้นฐานตรงกันกับภาษาไทยถิ่นอื่น อย่างไรก็ตามมีคำที่ภาษามาตรฐานไม่มีหรือเลิกใช้แล้ว สลา คุณวุฒิใช้คำภาษาถิ่นในบทเพลง 2 ลักษณะ คือ เป็นส่วนหนึ่งในเนื้อเพลงคละปะปนกับคำภาษามาตรฐานกับเป็นภาษาถิ่นอีสานในช่วงที่เป็นกลอนลำซึ่งมีทำนองแยกต่างหาก

น่าสนใจว่าการนำเสนอภาษาถิ่นในท่อนที่เรียกว่า “ลำ” เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับวัฒนธรรมในสังคมได้อย่างดี ทั้งนี้กลวิธีในลักษณะนี้เป็นการให้ประสบการณ์ที่แตกต่าง แม้ในท่อนลำจะใช้ภาษาถิ่นแต่คนต่างถิ่นก็ยังสามารถเข้าใจเนื้อความได้ เนื่องจากข้อความในท่อนหลักกับข้อความในท่อนลำมีเนื้อหาอย่างเดียวกัน ดังตัวอย่าง

.....
ตกหลุมรักนางคอยตั้งตารอ แต่วันนี้หนอความรักพี่โดนเจาะยาง
ความดีที่เคยสร้างไว้พอเขาเคียงใจ พี่หมดความหมายเลยนาง
พี่วิงวอนให้น้องคืนเคียงข้าง โดนเจ้าปิดทาง ฝังรักเดิมสองเรา
(ลำ)ใจรอเจ้าบัดเธอมีเขา ก็เลยจ้อยเบิดท่า ใจรอเจ้า บัดเธอมีเขา
ก็เลยจ้อยเบิดท่า ควงเขามา สายตาเบิ่งอ้าย ทั้งเย้ยและหยัน
เขาผู้นั้นเบิดอยู่เทิงดาว หยามใจเฮา ได้นั่งเหงาซึมเซ่อ
.....

“เขามีอะไรกันแล้ว”

(บัด – พอ, เบิด – หมด, เบิ่ง - มอง,ดู, เทิง – บน, เฮา เรา)

.....
น้ำตาหล่นบนโต๊ะจีนยิ่งตอนได้ยิน เธอร่วมร้องเพลงคู่
ผู้คนในงาน อยากให้หอมกันให้ดู
เจ้าบ่าวเจ้าสาว ก็ยอมทำตามคนดู
พี่มองแล้วกลั้นไม่อยู่ น้ำตาไหลพรูร่วงริน
(ลำ) โต๊ะจีนล่ะมันกินใจอ้าย มันสลายไปได้ทุกอย่าง อันความหวังที่เคยวาดไว้ สุดท้ายได้แค่หวัง เขามาพังล่ะความหวังเราสิ้น จัดโต๊ะจีนเลี้ยงคนวันแต่ง เมื่อเขามาแรงเบิดแฮงต้าน

“น้ำตาหล่นบนโต๊ะจีน”

(เบิดแฮง – หมดแรง)

.....
ลอยกระทงเสี่ยงทายปีนี้ เหม่อมองหาใครไม่มี ไม่มีรักที่ห่วงหา
ขอกระทงเจ้าจงเมตตา ลอยไปพาใจเขามา สัญญารักที่ริมโขง

Prince of Songkla University Pattani Campus

(ลำ) กระทงกะลอยลงไปแล้ว (ซ้ำ) แนวใด๋หัวใจบอกผ่าน อธิษฐานวอนโขงแม่น้ำ ไหลจ้ำแม่นส่งไป บอกหัวใจล่ะของอ้ายคนนั้น ให้ฟ่าวหันล่ะหัวใจอ่วยโค้ง (ซ้ำ) กลับมาตกลงริมโขงเด้อ

"อดีตรักริมโขง"

(ฟ่าว – รีบ, อ่วย – หัน)

สิ่งที่น่าพิจารณาก็คือคำภาษาถิ่นเพียงอย่างเดียวไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางศิลปะโดยลำพัง ผู้แต่งต้องประสมประสานคำภาษาถิ่นกับคำในบทประพันธ์ ในหัวข้อนี้จึงจะได้ศึกษาว่า สลา คุณวุฒิ ใช้คำภาษาถิ่นในการสื่อความอย่างไร

3.1.1 คำแทนผู้พูดผู้ฟังในบทสนทนา

คำแทนผู้พูดผู้ฟังที่เป็นภาษาถิ่นในบทเพลง พบ 2 ประเภท คือ คำบอกบุรุษและคำไม่ชี้เฉพาะ น่าสนใจว่าแต่เดิมบทเพลงลูกทุ่งที่สื่อประสบการณ์รักที่เป็นลบด้วยภาษาไทยกลางมักจะใช้คำแทนผู้พูดชายว่า ข้า ซึ่งสื่อถึงความจริงใจ และสถานภาพที่เสมอกันกับผู้ฟัง เช่น บทเพลง *"แม่แตงร่มใบ" "กลิ่นโคลนสาบควาย" "รอยไถแปร"* เป็นต้น ในช่วงต่อมานิยมใช้คำว่าพี่ เช่น "พี่เป็นคนจนต้องทนทุกข์ใจ ดอกฟ้าที่ไหนเขาคงไม่มาแลเหลียวพี่"(*"รักจนขาดใจ"*) หรือ "เรียกพี่ได้ไหม แล้วพี่จะให้กินขนมหมื่นห้า" (*"เรียกพี่ได้ไหม"*) ด้วยลักษณะเด่นของคำบอกบุรุษในภาษาไทย คือ มีคำใช้หลากหลายโดยแปรตามสถานการณ์ในการสื่อสารและความสัมพันธ์ของผู้พูดกับผู้ฟัง การเลือกใช้คำภาษาถิ่น คำว่า "อ้าย" ซึ่งหมายความว่า พี่(ชาย) จึงเป็นคำแทนได้ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างคนรัก ในบทเพลง*"น้ำตาผ่าเหล้า"* ผู้ร้องครำ่ครวญตัดพ้อหญิงสาวที่ไปแต่งงานกับชายอื่นโดยใช้คำแทนตัวเองว่า *อ้าย*

.....
ทิ้ง**อ้าย**ยืนรอ กี่พ.ศ. แล้วก็มาพราก
คบมาทั้งชาติตัดขาดเพียงเสี้ยวนาที
อกหักคาที่ **อ้าย**นี้บ่มีคำเว้า
น้ำตาผ่าเหล้า เห็นเจ้าห่วงกันจู๋จี๋
.....

"น้ำตาผ่าเหล้า"

แม้เนื้อหาจะสื่อถึงความเจ็บปวดอย่างหนักหน่วงของผู้ร้อง แต่คำแทนผู้พูดก็ยังแสดงความผูกพันรักใคร่ สนิทสนมต่อหญิงสาว ในขณะที่คำแทนผู้ฟังว่า *เจ้า* เป็นคำทำเนียบกวีที่ให้น้ำเสียงอ่อนโยนยามเรียกขาน

Payap University Chiang Mai Campus

ในบทเพลง *“สาวทุ่งดอกจาน”* ชายหนุ่มแสดงความห่วงใยหญิงสาวบ้านเดียวกันที่เข้าไป“อยู่ กทม.” คำว่า *อ้าย* ที่ผู้ร้องใช้แสดงความสนิทสนมและสถานภาพที่สูงกว่าในเรื่องวุฒิภาวะความรู้เท่าทัน

.....
มีคนให้ข่าว *เจ้า*หลงส่าวอยู่ในเมืองกรุง
เป็นสาวดาวรุ่ง หนุ่มลงพุงเลี้ยงดูด้วยตังค์
.....
อ้ายเหงาทุกคราวได้ฟัง คอยหวังให้*เธอ*กลับใจ
หนุ่มเลี้ยงควาย คือ**อ้าย**ได้เป็นทางผ่าน
เบิ่งดอกจานแย้มตระการแล้วยิ่งอาลัย
เจ้าดอกจานแย้ม ไปยิ้มในอ้อมกอดใคร
อ้อมแขน**อ้าย**คนเลี้ยงควาย คอยไปไม่มีหนทาง
หวั่นใจ*น้อง*เปลี่ยว ดอกจานเหี่ยวหมดเกลียวสัมพันธ์
ปีเดือนเคลื่อนผ่าน หมดความหวานเค้าคงปล่อยวาง
ดอกจานสิ้นสี หวั่น*คนดีน้องเจ้า*สิ้นทาง
มาเนาบ้านนาเถิด*นาง*กระท่อมฟาง**อ้าย**ยังคอย*เจ้า*
“สาวทุ่งดอกจาน”

ผู้ร้องมองว่าวิถีชีวิตใหม่ที่มีความโดดเด่นในสังคมเมืองของหญิงสาว ไม่ใช่คุณค่าและความสุขที่แท้จริง การที่ “หนุ่มลงพุงเลี้ยงดูด้วยตังค์” นั่นเพราะวัยของหญิงสาวที่เปรียบดังดอกไม้แรกแย้ม แต่เมื่อผ่านวันเวลา จน “ดอกจานเหี่ยว”ก็คงไม่อาจใช้ชีวิตเช่นเดิมได้อีก ชายหนุ่มจึง “คอยหวังให้เธอกลับใจ” “มาเนาบ้านนา” แม้เกรงว่า “อ้อมแขน**อ้าย**คนเลี้ยงควาย คอยไปไม่มีหนทาง” น่าสนใจว่า ผู้แต่งใช้คำว่า อ้าย แทนผู้พูดอย่างสม่ำเสมอสื่อถึงความหวังดีห่วงใยกันฉันญาติ ในขณะที่คำแทนผู้ฟังใช้อย่างหลากหลาย *เธอ เจ้าดอกจาน น้อง คนดี นาง เจ้า* อันสื่อถึงความคิดและความรู้สึกอย่างหลากหลายของชายหนุ่มผู้กล่าวด้วย ดังคำว่า *เธอ* แสดงความสุภาพและให้เกียรติ *เจ้าดอกจาน* แสดงทัศนะต่อหญิงสาวว่างดงามบอบบางดังดอกไม้โยงกับประสบการณ์เดิมของหญิงสาวที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ *น้อง* สอดคล้องกับความรู้สึกหวั่นใจในสวัสดิภาพของหญิงสาว ในวรรค “หวั่น*คนดีน้องเจ้า*สิ้นทาง” ผู้แต่งใช้คำแทนผู้ฟังเรียงกัน 3 คำ คือ *คนดี น้อง เจ้า* *คนดี* แสดงว่าในทัศนะของผู้ร้องหญิงสาวยังมีความดีในพื้นฐานเดิมของชาวชนบท

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในบทเพลง *“ปริญญาใจ” “แรงใจรายวัน”* คำว่า*อ้าย*เป็นคำที่หญิงสาวใช้เรียกชายคนรักอย่างสนิทสนมและยกย่อง

.....
ได้ฮักกับ**อ้าย**เหมือนใจได้ปริญญา
น้องอยู่ยืนสู้ชีวาเพราะว่า**อ้าย**ปูทางไว้
.....

“ปริญญาใจ”

.....
ชีวิตรายวันอยู่กับงานปัญหามากมาย
หากบ่มีแรงใจ จาก**อ้าย**ต้องท้อไปนาน
.....

“แรงใจรายวัน”

เมื่อพิจารณาคำเรียกแทนตัวเองว่า *น้อง* ของหญิงสาวซึ่งเป็นคำเรียกญาติผู้น้อย ยังสื่อความถึงความเคารพและการได้รับการช่วยเหลือดูแล สอดคล้องกับความสำคัญของชายหนุ่มที่มีผลต่อจิตใจให้ “อยู่ยืนสู้ชีวา” และ“หากบ่มีแรงใจ จากอ้ายต้องท้อไปนาน”

การใช้คำภาษาถิ่นคำว่า *อ้าย* แทนผู้ร้องหรือคู่สนทนาในบทเพลง แสดงทัศนคติของผู้พูดต่อผู้ฟังที่ยกย่องให้อยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าในด้าน วัย ประสบการณ์การรู้เท่าทันชีวิต ความสามารถดูแลปกป้องที่ฝ่ายผู้ชายมี

3.1.2 คำไม่ชี้เฉพาะ

คำไม่ชี้เฉพาะเป็นคำแทนซึ่งไม่ระบุว่าหมายถึงผู้ใด เช่น “หวั่นไผมากัน” ในบทเพลง*“แรงใจรายวัน”* คำว่า*ไผ* มาจาก ผู้ใด หรือ ใครนั่นเอง “อ้ายหลบไปไส” ในบทเพลง*“อายเข็มนาฬิกา”* คำว่า*ไส* หมายความว่า ที่ใด,ไหน “แม่พ่อจะสู้จั่งใด” ในบทเพลง *“ขอใจกันหนาว”* คำว่า จั่งใด หมายความว่า อย่างไร คำเหล่านี้ล้วนให้กลิ่นอายการพูดจาของคนถิ่นอีสาน ดังจะวิเคราะห์ตามลำดับ

.....
จิตใจไหวหวั่น ยามอ้ายนั้นเงียบไป
ห่างแค่วันวุ่นใจ คิดมากไป*หวั่นไผมากัน*
บนหนทางไกล น้องกลัวใจของอ้ายเปลี่ยนผัน

Prince of Songkla University Pattani Campus

อยากขอให้เราเจอกัน ทุกวันยืนยันสัญญา

.....

“แรงใจรายวัน”

สิ่งที่รบกวนจิตใจของคนรักกันคือความหวั่นใจว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะเปลี่ยนใจ เมื่อมีตัวแปรคือใครคนอื่น(ที่ดีกว่า) โดยเฉพาะเมื่ออยู่ห่างไกลกัน ดังกล่าวว่า “ห่างแค่วันวุ่นใจ คิดมากไป*หวั่นไผมากัน* บนหนทางไกล น้องกลัวใจของอ้ายเปลี่ยนผัน” หญิงสาวจึงวอนขอให้ชายหนุ่ม “ยืนยันสัญญา”ทุกวัน ให้เธอมั่นใจ

.....

เข็มสั้นเข็มยาวเดินทับเลขเก้ายามใด

ถ้าเป็นแต่ก่อนแต่ไรตัวอ้ายจะต้องมาถึง

เข็มยาวชี้หน้าเข็มสั้นจิ้มตรงแผลใจ

ถามว่า*อ้ายหลบไปไส*ทำไมถึงบ่มาหา

.....

“อายเข็มนาฬิกา”

ในบทเพลงนี้เข็มสั้นเข็มยาวของนาฬิกาไม่ได้ทำหน้าที่บอกเวลาเท่านั้น ยังสื่อสารว่ามีความเปลี่ยนแปลงที่สร้างความทุกข์แก่หญิงสาว เมื่อถึงเวลาที่เธอคาดหมายโดยดูที่การเดินของเข็มนาฬิกา เขาไม่มาหาเหมือนก่อน เข็มนาฬิกาที่เดินทับเลขเก้าในยามค่ำคืนก็ทำหน้าที่ทักถามเหมือนเย้ยหยัน มันถามสิ่งที่เธอตอบไม่ได้ว่า “อ้ายหลบไป<u>ไส</u> ทำไมถึงบ่มาหา”

.....

อยู่ในเมืองใหญ่ อุ่นกายแต่หัวใจหนาว

วัน ๆ มีหลายเรื่องราว รุมเร้าให้คอยหวั่นไหว

ฝืนยืนสู้แค่ไหน นานไปแรงใจสุดท้อ

หวั่นเกรงทางบ้านที่รอ *แม่พ่อจะสู้จั๋งใด*

.....

“ขอใจกันหนาว”

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความคับข้องใจของหญิงสาวจากอีสานที่เข้ามาทำงานในเมือง คือ ความรู้สึกเหงาโดดเดี่ยว “หัวใจหนาว”แม้“อุ่นกาย” และยังต้องหวั่นไหวกับ“หลายเรื่องราว” ขณะที่เธอต้องสู้ก็ยังห่วงใย “แม่พ่อ”ที่รออยู่ เธอรู้ดีว่าพ่อแม่ก็มีความทุกข์และอาจจะหนักกว่าเธอ เธอจึง “หวั่นเกรง” ว่าท่าน “จะสู้จั่งใด”

3.1.3 คำนามและคำกริยา

คำนามและคำกริยาภาษาถิ่นที่พบ มีส่วนสร้างกลิ่นอายของอีสานมักใช้บอกหรือเชื่อมโยงประสบการณ์สำคัญ เช่น ในบทเพลง*“พี่เมาวันเขาหมั้น”* ในวรรคที่ว่า

.....
ฟังเสียงโฮแซว จากแถวคุ้มบ้านของเจ้า
.....
เสียงฮ้องแซวแซว หมั้นกันแล้วชื่นใจหนอเจ้า
.....

“พี่เมาวันเขาหมั้น”

เสียง “โฮแซว”คือ เสียงเพลงที่ร่วมกันร้องของคนอีสานซึ่งมักใช้ควบคู่กับคำว่า “ม่วนซื่น” เป็น ม่วนซื่นโฮแซว ซึ่งหมายถึงสนุกสนานกับการร้องเพลง ชายผู้ร้องรู้สึกเจ็บช้ำมากขึ้นเพราะเสียงแห่งความสนุกสนานนี้ดังมาเมื่อมีงานหมั้นของเธอกับชายอื่น

คำว่า “ฮัก” ตามเสียงภาษาถิ่นที่ผู้แต่งใช้แทนคำว่า “รัก”มักพบในบทเพลงที่สื่อประสบการณ์ทั้งทุกข์และสุขของคนหนุ่มสาว มีหน้าที่เป็นได้ทั้งคำนามและคำกริยา เช่น ในบทเพลง“*ปริญญาใจ” ฮัก*เป็นคำกริยา ในวรรคที่ว่า “ได้**ฮัก**กับอ้ายเหมือนใจได้ปริญญา” ผู้ร้องเผยความยินดีในโอกาสที่ได้รักกับคนดีมีค่า

.....
คนนอกหัวใจมี**ฮัก**ก็มีกำแพง
ถูกเขายึดครองตำแหน่ง
หมดแรงจะไปแย่งคืน
.....
บ่กั้นทาง**ฮัก**หวานชื่น
น้องขอยืนอยู่นอกหัวใจ

“รักนอกหัวใจ”

Payap University Songkla University Pattani Campus

ในบทเพลง *“รักนอกหัวใจ”* ผู้ร้องใช้คำว่า “ฮัก”คำแรกเป็นคำนามหมายถึงสิ่งที่เธอมี เพื่อสื่อความว่า สิ่งที่มีมาด้วยกับรักก็คือกำแพงอันหมายถึงอุปสรรคขวางกั้น เมื่อประสมกับคำว่า “ทาง”เป็นคำนามว่า “ทางฮัก”สื่อความอย่างสอดคล้องว่าเธอหมดแรง จึงไม่เข้าไป “กั้นทางฮัก”ของเขากับหญิงคนใหม่ ยอมที่จะไม่ยื้อแย่ง “ขอยืนอยู่นอกหัวใจ”

.....
ลืมคำที่เคยนัดกัน เที่ยวงานปากแซงเดือนสาม
อีเกิ้งคืนเพ็ญเด่นงามเหนือลำน้ำโขง
.....

“สาบานรักที่ปากแซง”

คำว่า “อีเกิ้ง” เป็นคำนามหมายถึงดวงจันทร์ การบรรยายภาพ “อีเกิ้งคืนเพ็ญเด่นงามเหนือลำน้ำโขง”ช่วยให้ทราบว่างานปากแซงจัดขึ้นในคืนวันเพ็ญ(เดือนสาม) อันเป็นช่วงเวลาแห่งความประทับใจ ไม่ได้เน้นคุณค่าของดวงจันทร์ในฐานะเทพที่เรียกว่าพระจันทร์ ดังที่ใช้ในบทเพลง *“อวยพรน้องเพ็ญ”*ที่วิเคราะห์ในหัวข้อทำเนียบกวี

ในบทเพลง*“โทรหาแหน่เด้อ”* ผู้แต่งใช้คำกริยาภาษาถิ่นสื่อความได้อย่างสอดคล้องกับคำอื่นและสื่อความได้อย่างกระชับ สังเกตได้ว่าคำกริยาภาษาถิ่น *เว้า เว้านำ คึดฮอด ย่าน* ทั้ง 3 คำเป็นคำกริยาที่สื่อสารความหมายสำคัญ

.....
มีเรื่อง**เว้านำ**อยากคุยสองคนเท่านั้น
วันก่อนที่เราพบกันคนหลายน้อง**เว้า**บ่ได้
.....
คึดฮอดบวกกับความเหงานั่งเฝ้ามือถือคือบ้า
โทรหาแหน่เด้อกดเบอร์ที่ใจเฝ้าจำ
มีผู้อยู่นำ**ย่าน**อ้ายทำเป็นลืมเวลา
มีเรื่องอยากถามเก็บไว้นาน**ย่าน**ใจอ่อนล้า
.....

“โทรหาแหน่เด้อ”

คำว่า *เว้านำ* หมายความว่าพูดหรือคุยกัน ในวรรค “มีเรื่อง**เว้านำ**อยากคุยสองคนเท่านั้น” การได้พูดคุยกับคนรักเป็นความสุขยิ่งของคนเหงา เรื่องที่คุยคือเรื่องเฉพาะของเขาสองคนปัญหาอยู่ที่ไม่มีโอกาสได้พูดจาเพราะมีคนอื่นอยู่ด้วย นี่เป็นเหตุผลที่ต้องขอให้ชายหนุ่ม

Prince of Songkla University Pattani Campus

“โทรหา” และหญิงสาวเฝ้าจดจ่อกับโทรศัพท์มือถือของตน คำว่า *คึดฮอด* (ฮอด-ถึง) หมายความว่าคิดถึง คำว่า*ย่าน* หมายความว่ากลัว ถ้อยคำเหล่านี้บ่งบอกความผูกพัน สิ่งที่เชื่อมโยงอยู่กันคือความ “คึดฮอดบวกกับความเหงา” และกลัวว่าชายหนุ่มจะ “ทำเป็นลืมเวลา” เมื่อมีคนอื่นอยู่ด้วย ส่วนเธอนั้นหากเก็บเรื่องที่อยากถามไว้นานก็กลัวว่าตนเองจะยิ่งเป็นทุกข์ใจ ดังที่ว่า “เก็บไว้นาน**ย่าน**ใจอ่อนล้า” ในวรรคนี้,uความประสานทั้งเสียงและความหมายคือคำว่า *นาน*สัมผัสสระกับคำว่า*ย่าน*

ในบทเพลง*“สาวทุ่งดอกจาน”* มีคำกริยา *เบิ่ง* ในวรรคที่ว่า

.....
เบิ่ง*ดอกจาน*แย้มตระการแล้วยิ่งอาลัย
เจ้า*ดอกจาน*แย้ม ไปยิ้มในอ้อมกอดใคร
.....

คำว่า เบิ่ง หมายถึง ดู เป็นกริยาแสดงการประสบ มีความสำคัญกับเขาเมื่อได้ประสบภาพ “ดอกจาน”ซึ่งเป็นชื่อเรียกดอกทองกวาวในภาษาถิ่นอีสาน “**เบิ่งดอกจาน**แย้มตระการแล้วยิ่งอาลัย” เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความรักความผูกพันอันลึกซึ้ง เมื่อยามจากกัน เขาระแวงว่าความงดงามของหญิงสาวตกไปอยู่ในการครอบครองของผู้อื่น

3.1.4 คำปฏิเสธและคำเสริม

คำว่า บ่ พบมากในบทเพลงของสลา เช่นเดียวกับเพลงอีสานทั่วไป ใช้ใน 2 ลักษณะ คือคำปฏิเสธนำหน้าคำกริยา หมายความว่า ไม่ และเป็นคำเสริมเพื่อถาม หมายความว่า ไหม ตัวอย่างการใช้นำหน้าคำกริยามีดังนี้

.....
สอดตาอ้างว้างส่องทาง**บ่**หวังได้คืน
บ่กั้นทางฮักหวานชื่นน้องขอยืน อยู่นอกหัวใจ
“รักนอกหัวใจ”

.....
บ่กล้าสบตากับนาฬิกาที่ฝาห้อง
เพราะเข็มคอยฟ้องว่าน้องนั้นหมดเวลา
นาฬิกาเรือนเก่าที่แขวนติดไว้ข้างฝา
ยังคงเดินตรงเวลา แต่อ้ายนั่นหนา**บ่**ตรงต่อใจ
“อายเข็มนาฬิกา”

Prince of Songkla University Pattani Campus

.....
บ่ได้พบหน้า ก็ขอให้ได้ยินเสียง
บ่ได้มานั่งเคียง ขอเพียงให้อ้ายโทรมา
แค่วันละครั้ง ให้รู้ว่ายังมีใจห่วงหา
ทุกข์สุขอยู่ในสายตา เป็นที่ปรึกษาชีวี
.....

"แรงใจรายวัน"

ในบทเพลง *"รักนอกหัวใจ"* หญิงสาวยอมรับตรง ๆว่า "**บ่**หวังได้[คนรัก]คืน"เมื่อรู้ว่าคนรักมีความสุข จึง "**บ่**กั้นทางฮักหวานชื่น" ในบทเพลง *"อายเข็มนาฬิกา"* การที่หญิงสาว "**บ่**กล้าสบตากับนาฬิกา"เพราะไม่กล้าเผชิญความจริงที่ย้ำว่าตัวเองหมดเวลาแล้ว ความ "**บ่**ตรงต่อใจ"ของอ้าย ช่างผิดแผกกับการทำหน้าที่เดินตรงเวลาของนาฬิกา ในบทเพลง*"แรงใจรายวัน"* มีประโยคปฏิเสธนำประโยคคำขอร้องด้วยความหวังจะบรรเทาความทุกข์ร้อน "บ่ได้พบหน้าก็ขอให้ได้ยินเสียง" และ "**บ่**ได้มานั่งเคียง ขอเพียงให้อ้ายโทรมา"

ในบทเพลง *"กินข้าวหรือยัง"* ใช้คำว่า*บ่*เป็นคำเสริมเน้นเจตนาของผู้พูดคือการถาม จำนวน 3 ครั้ง และใช้คำว่า *ไหม หรือ* ซึ่งเป็นคำบอกการถามอีก 2 ครั้ง ดังนี้

.....
งานหนัก**บ่**อ้าย เจ้านายใจดีอยู่**บ่**
ค่าจ้างเคยขอ ได้ตามที่รอบ้างไหม
กินข้าวแซ่บ**บ่** พักผ่อนเพียงพอหรืองานหนักเกิน
วอนอ้ายอย่าทำงานเพลินมุ่งทำเงินจนเกินกำลัง
.....

"กินข้าวหรือยัง"

คำถามที่ลงท้ายด้วย *บ่* แสดงถึงความห่วงใยอย่างลึกซึ้งของคนพูดภาษาเดียวกัน ผู้ร้องเอ่ยถามอย่างอาทรว่า "งานหนักบ่" "เจ้านายใจดีอยู่บ่" และได้ปรับค่าจ้าง "บ้างไหม" "กินข้าวแซ่บบ่"ไม่ใช่เพียงการทักทายไต่ถาม แต่แสดงให้เห็นความห่วงใยว่าอาหารที่ "อ้าย"กิน "ถูกปาก"หรือไม่ ท้ายที่สุดเอ่ยถามว่าได้ "พักผ่อนเพียงพอ"หรือไม่ ผู้ร้องย้ำความห่วงใยด้วยการวอนขอว่า "อย่าทำงานเพลินมุ่งทำเงินจนเกินกำลัง"

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในบทเพลง *"โทรหาแหน่เด้อ"* ในวรรค "โทรหาแหน่**เด้อ**จำเบอร์โทรน้องได้**บ่**" "โทรหาแหน่เด้อ"เป็นการวอนขอให้คนรักโทรศัพท์มาหา แต่ก็ยังแฝงความเกรงใจ และน้อยใจด้วยการเอ่ยถามว่า "จำเบอร์โทรน้องได้**บ่**" คำภาษาถิ่น *เด้อ* เป็นคำเสริมมีความหมายในประโยคบอกให้ทำตรงกับภาษาไทยกลางว่า นะ ส่วนคำว่า *เด้* มักใช้เสริมในประโยคแจ้งให้ทราบ ในวรรคที่ว่า "เชื่อใจแท้**เด้**จึงเทใจคบเรื่อยมา" "เชื่อใจแท้เด้" เป็นคำยืนยันว่าเชื่อใจ(ชายหนุ่มที่คบหา)อย่างแท้จริง จึง "เทใจคบเรื่อยมา"

3.2 คำภาษาปาก

ภาษาปากหรือระดับภาษาไม่เป็นทางการ ในวรรณกรรมมักใช้โดยเฉพาะในข้อความที่สื่อว่ามีการพูดคุยกันอย่างคุ้นเคยเป็นกันเอง ในบทเพลงลูกทุ่งของสลาพบคำย่อ คำตัด คำทับศัพท์ คำอุทาน และคำไทยโดยทั่วไป

3.2.1 คำตัด คำย่อ

ในบทเพลง *"นักสู้ ม.3"* พบคำตัดและคำย่อ ดังคำว่า วุฒิใบประกาศ ม.3 คำว่า "วุฒิ" ตัดจากวุฒิบัตร ส่วนคำว่า "ประกาศ" มาจาก "ประกาศนียบัตร" ซึ่งหมายถึงเอกสารแสดงคุณวุฒิ ตามปรกติต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา ในบทเพลงชายหนุ่มมีวุฒิทางการศึกษาระดับ "ม.3 " ซึ่งเป็นคำย่อของคำว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 คนทั่วไปจะย่อคำว่ามัธยมศึกษาเป็น ม. เช่น ม.ต้น ม.ปลาย ม.6 ฯลฯ ในวรรคที่ว่า "สาวทุ่งเข้ากรุงเรียนราม" ผู้แต่งตัดคำว่า กรุงเทพมหานครเป็น"กรุง" และตัดคำว่า มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็น"ราม" จึงลงจังหวะและจำนวนคำในวรรคและสื่อได้อย่างกระชับ นอกจากนี้ยังนำคำที่ตัดแล้วมาประกอบกับคำอื่นในรูปคำประสมอย่างที่ใช้กันทั่วไป เช่น "สาวราม" ในวรรคที่ว่า "*สาวราม*อย่าได้กังวล พี่จะสร้างตนให้น้องภูมิใจ"

บทเพลง *"ด.ช.ปึก แป้นปึก"* ในวรรคที่ว่า "กว่าจะจบ ป.6 สอบตกแล้วตกอีก" มีคำว่า "ป.6"เป็นคำย่อของคำว่าประถมศึกษาปีที่ 6 คำว่า หก-ตก-ตก เป็นสัมผัสในที่ใช้สระเสียงสั้นมีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงระเบิดให้ความรู้สึกถึงความหนักอกหนักใจ ในวรรค "จบประถม เพื่อนเขาได้เรียนต่อ" ผู้แต่งตัดคำว่า ประถมศึกษาเป็น"ประถม" สื่อความได้อย่างกระชับว่าเด็กชายผู้นี้ได้รับการศึกษาเพียงการศึกษาภาคบังคับ

ในบทเพลง*"น้ำตาผ่าเหล้า"* วรรคที่ว่า "ทิ้งอ้ายยืนรอกี่พ.ศ. แล้วก็มาพราก" มีคำว่า "พ.ศ."เป็นคำย่อของคำว่า "พุทธศักราช" ตามหลังคำว่า "กี่" เพื่อกระตุ้นให้คิดถึงเวลาที่เฝ้าคอยให้สมหวังในความรักว่าผ่านไปนานเพียงใด หากนับเป็นปีพุทธศักราช ตัวเลขก็เปลี่ยนไปเท่าใดแล้ว คำว่า พ.ศ. นับว่าเหมาะสมทั้งแง่ของความหมายและเสียงคล้องจองซึ่งเป็นเสียงสัมผัสสระ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในบทเพลง *“เดือนหงายที่ กทม.”* ในวรรคที่ว่า “นานหลายปีแล้วหนอ อยู่ กทม. บ่เคยแหงนเบิ่งฟ้า” มีคำว่า “กทม.”เป็นคำย่อของคำว่ากรุงเทพมหานคร ซึ่งให้ความกระชับและเสียงคล้องจองระหว่างคำว่า หนอ-กทม.-บ่

3.2.2 สมญานาม

สมญานามคือคำนามที่กำหนดขึ้นเรียกแทนบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตามลักษณะเฉพาะ ในบทเพลง *“นักสู้ ม.3”* ในวรรค “ไอ้หนุ่ม ม.3 จะไม่ทำให้น้องอายคน” คำว่า “ไอ้หนุ่ม ม.3” เป็นสมญานามที่ชายหนุ่มใช้เรียกตัวเองเพื่อแสดงว่าเป็นคนหนุ่มพื้นเพชาวบ้านเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คำว่า “ไอ้” ใช้นำหน้าชื่อหรือผสมกับคำเป็นสมญานามในภาษาพูด เช่น “ไอ้หนุ่มบ้านนา” “ไอ้เพื่อนยาก” เมื่อผู้ร้องเรียกตนเองว่า “ไอ้หนุ่ม ม.3” จึงเท่ากับไม่ปิดบังหรือหลีกหนีข้อด้อยของตน แต่ในขณะเดียวกันก็กล่าวอย่างมุ่งมั่นเชิงให้คำสัญญาว่า “จะไม่ทำให้น้องอายคน” และ “จะสร้างตนให้น้องภูมิใจ” ทิ้งให้คิดว่าความน่าภูมิใจที่เขาจะไปถึงได้นั้นต้องอาศัยกำลังใจและความสามารถที่จะสร้างงานต่อไป

ในบทเพลง *“ขอแค่รู้ข่าว”* วรรคที่ว่า “ขอบคุณที่มีน้ำใจทักทายผู้หญิงใจร้าว” คำว่า “ผู้หญิงใจร้าว”เป็นสมญานามที่หญิงสาวใช้เรียกตัวเองว่าเป็นคนที่ผิดหวังเพราะความรัก “ร้าว”เป็นลักษณะของสิ่งที่ถูกกระทำจนเกิดรอยก่อนที่จะแตกถ้ามีแรงกระทบเข้ามาอีก มักใช้กับสิ่งบอบบางเช่น แก้วร้าว กระจกร้าว เมื่อนำมาผสมกับคำว่าใจ ที่หมายถึงอารมณ์ความรู้สึก จึงสื่อถึงความเจ็บช้ำที่เป็นผลจาก“รักพ่าย” น่าสนใจว่า ผู้ไม่สมหวังในรักนี้ โดยทั่วไปมักนิยมใช้คำประสมว่า “คนอกหัก” แต่ไม่มีความละเมียดละไมเท่ากับ “ผู้หญิงใจร้าว”

ในบทเพลง*“นางฟ้าบ้านไพร”* พบสมญานามของนักเรียนในชนบท คือคำว่า นักเรียนบ้านป่า เด็กเด็กบ้านไพร เด็กน้อยบ้านป่า ทุกคำบ่งชี้ถิ่นที่อยู่ของนักเรียนกลุ่มนี้ว่าเป็นท้องถิ่นท่ามกลางธรรมชาติห่างไกลจากความเจริญ

ในบทเพลง “สาบานรักที่ปากแซง” ผู้ร้องเรียกตัวเองว่า “หนุ่มทุ่งนาตาล”อันบ่งบอกถึงถิ่นที่อยู่ เมื่อพิจารณาควบคู่กับคำเรียก คนเมือง ก็เข้าใจได้ว่า หนุ่มทุ่งนาตาลเป็นคำแทนหนุ่มจากชนบท

3.2.3 คำทับศัพท์

สลานำคำทับศัพท์ที่ใช้กันอยู่โดยปกติมาใช้เพื่อสื่อสารอย่างเป็นกันเอง เช่นคำว่า แฟน ในบทเพลง *“ยาใจคนจน”* วรรคที่ว่า

.....
เป็น**แฟน**คนจนต้องทนหน่อยน้อง
อย่า**แคร์**สายตาคนมองอย่าหมองเมื่อยามแพ้พ่าย
.....

Private of Songkhla University Pattani Campus

*แฟน*เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ดังความหมายที่ราชบัณฑิต(815)ให้ไว้ว่า “ผู้นิยมชมชอบ เช่น แฟนเพลง แฟนภาพยนตร์ แฟนมวย, ผู้ที่ชอบพอรักใคร่, คู่รัก, สามีหรือภรรยา” บทเพลงวอนขอให้หญิงสาวร่วมเผชิญปัญหาด้วยกันในฐานะผู้ร่วมชีวิต ใช้คำว่า*แฟน* อย่างที่ชาวบ้านใช้ทั่วไปก้ำกึ่งว่าเป็นคนรักหรือสามีภรรยากัน และต่อด้วยประโยคห้ามว่า “อย่าแคร์สายตาคนมอง” นั่นคือขอให้มีความมั่นใจที่คุณค่าของชีวิตซึ่งผู้อื่นไม่มีสิทธิมาตัดสิน

ในบทเพลง*“ให้อ้ายตายเสียก่อน”* ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษปนกับคำไทยและคำภาษาถิ่นได้อย่างสอดคล้อง ดังวรรคที่ว่า

.....
แม่นแล้วเจ้ามีทางเลือกหลาย
ถ้าจะเลิกใครจะอยู่หรือไปใจ*ไม่*แคร์
มีคนติดต่ออ้ายต่ำเป็นตอเจ้าเลยงอแง
สาบานฮักแท้เจ้า*บ่*แคร์เลยหนอนาง
.....

“ให้อ้ายตายเสียก่อน”

ชายหนุ่มตัดพ้อหญิงสาวที่ตนคบหาอยู่ว่า เป็นความจริงแล้วที่“เจ้ามีทางเลือกหลาย” จน “ไม่แคร์”หากต้องเลิกรา แต่ก็ทวงถามให้ฉุกคิดถึงสาบานรักแท้ต่อกัน การเลือกใช้ใจ*ไม่แคร์* กับ เจ้า*บ่แคร์* ลงจังหวะและสัมผัสได้ดี โดยเฉพาะเมื่อกล่าวว่า “เจ้า*บ่*แคร์เลยหนอนาง” มีน้ำเสียงผิดหวังและตัดพ้อ

ในบทเพลง*“เหนื่อยไหมคนดี”* สถานะของคู่ชีวิตที่ด้อยกว่าคนเมืองเป็นที่มาของความเห็นใจและซาบซึ้งที่หญิงสาวต้องทนลำบากอยู่กับเขา โดยไร้สิ่งปรนเปรอใด ๆ ดังนี้

.....
เก๋งไม่มีขับ**ปิคอัพ**ก็ไม่มีขี่
เห็นแฟนคนอื่นได้ดีพี่นี้ยิ่งสงสารเธอ
จมอยู่กับพี่ทั้งที่ไร้สิ่งปรนเปรอ
.....

“เหนื่อยไหมคนดี”

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในกรุงเทพฯ รถ“เก๋ง” “ปิคอัพ” ไม่เพียงแต่เป็นพาหนะ แม้ไม่มีราคาสูงเท่าใดนัก แต่ถ้ามีขับเป็นของตัวเองก็ยังพอเทียมหน้าคนอื่น

ในบทเพลง*“สาบานรักที่ปากแซง”* มีคำทับศัพท์ใช้เพื่อสื่อความถึงวิถีชีวิตใหม่ของหญิงสาวเมื่อเข้าไปทำงานยังเมืองอุบล ดังต่อไปนี้

.....
ไปหางานทำในเมืองอุบล เขาลือว่ามีคนเป่ามนต์ จีบด้วยคำหวาน
*เที่ยว**ผับเที่ยวบาร์*** ลืมสัญญาหนุ่มทุ่งนาตาล
ลืมคำที่เคยนัดกัน *เที่ยวงานปากแซงเดือนสาม*
.....

“สาบานรักที่ปากแซง”

“หนุ่มทุ่งนาตาล”เข้าใจว่าหญิงสาวคงหลงคำหวานของหนุ่มเมืองจนลืมสัญญา “ลืมคำที่เคยนัดกัน” เพราะมีความสุขกับการ “เที่ยวผับเที่ยวบาร์”อย่างชีวิตคนเมือง จึงไม่ไยดีกับ “งานปากแซงเดือนสาม”

ในบทเพลง*“อกหักจากคาเฟ่”* คำว่า “คาเฟ่”ปรากฏทั้งในชื่อเพลงและในวรรค “ยามห่างใจยังครวญหาอยากมา**คาเฟ่**ทุกคืน” สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบใหม่ที่มีสถานบันเทิงหลากหลายซึ่งส่วนใหญ่เป็นอิทธิพลตะวันตก ในวรรคที่ว่า “เขาซื้อเวลา**อ๊อฟ**น้องไปเที่ยวกลางคืน” คำว่า**อ๊อฟ**ใช้แทนการบริการทางเพศ โดยจ่ายเงินแล้วพาไปนอกสถานบันเทิง

ในบทเพลง *“สัญญากับใจ”* คำว่า *คอนกรีต* ซึ่งเป็นคำยืมที่เป็นคำนามจากภาษาอังกฤษ ในวรรคแรก ดงคอนกรีตหมายถึงตึกที่อัดแอกัน คอน ในคอนกรีตเป็นเสียงพ้องกับคำว่า คอน อีก 4 ตำแหน่งในบทเพลง ดังที่ว่า

.....
ดั่งนกไร้**คอน** บินร่อนในดง**คอน**กรีต
ละ**คร**ชีวิตถูกขีดด้วยความเดือดร้อน
ให้สู้ทุกฉากจากตื่นถึงหลับตานอน
ปลอบฝันสักวันคืน**คอน**เสริมใจให้มีพลัง
.....

“สัญญากับใจ”

Payap University Chiang Mai Campus

คำทับศัพท์ดังกล่าวนี้ เห็นได้ว่าเลือกมาใช้อย่างตั้งใจเพื่อผลของการสื่อสาร บางครั้งผู้ประพันธ์ยังสร้างศัพท์เฉพาะ ดังเห็นได้จากคำว่า “เทอมหัวใจ” ในบทเพลง *“นักสู้ม.3”* ที่ว่า

.....
ครองตนอยู่ไหวก็เพราะใจได้รักคนงาม
สาวทุ่งเข้ากรุงเรียนราม ส่งยิ้มหวานเสริมกำลังใจ
ความหวังยังไกล แต่ใจก็ยังมีสิทธิ์
หาก**เทอมหัวใจ**ไม่ปิด รักคงไม่ติดตรงไหน
.....

“นักสู้ม.3”

คำว่า “เทอม”เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่มักจะใช้ในความหมายว่าภาคการศึกษา (ประกอบกับเนื้อความที่กล่าวถึงการเรียน) ประสมกับคำว่าหัวใจ สื่อความหมายได้ถึงช่วงเวลาของการคบหา ซึ่ง “หาก...ไม่ปิด”ก็ย่อมหมายถึงโอกาสที่จะได้สมหวังในความรัก

3.2.4 คำไทยอื่น ๆ

สลายังใช้คำภาษาปากที่เป็นคำไทย ดังในบทเพลง *“น้ำตาผ่าเหล้า”* ใช้คำว่า “จู๋จี๋” แสดงสภาพพูดคุยสนิทสนมของคู่รัก ดังที่ว่า “เห็นเขาห่วงกันจู๋จี๋ กอดกันเดินกาย ขี้ใส่ใจอ้ายแท้คนดี” ชายหนุ่มผู้เฝ้ามองจึงเจ็บปวดและเป็นทุกข์ดังที่เปรียบว่า “ขี้ใส่ใจอ้ายแท้” “ขี้”เป็นคำไม่สุภาพหมายถึงถ่ายมูลอันเป็นสิ่งปฏิกูล “ขี้ใส่ใจ” ระบุว่า “ใจ”เป็นที่รองรับสิ่งปฏิกูล สื่อว่าหญิงสาวทำร้ายใจของเขาโดยไม่ได้สนใจและมองข้ามคุณค่าความรักที่เคยมี ซ้ำยังกระทำเหมือนดูหมิ่นและหยามจิตใจของเขาด้วย

ในบทเพลง *“จดหมายผิดซอง”*ใช้คำซ้ำที่เลียนเสียงพูด ดังในวรรคที่ว่า

.....
เปิดอ่านดูข้างใน**ต๊ายตาย**ล่ะจดหมายผิดซอง
.....
ได้อ่านสำนวน**จ๊ะจ๋า** รู้ไหมน้ำตาของพี่จะหล่น
ยิ่งอ่านยิ่งช้ำสุดทน **โถ**คน**ล่ะ**ไม่น่าหลายใจ
.....

“จดหมายผิดซอง”

Prince of Songkla University Pattani Campus

คำอุทาน “ต๊ายตาย” และคำว่า “โถ”ทั้งสองคำชายหนุ่มเปล่งออกมาด้วยอารมณ์ที่แตกต่างกันกล่าวคือ คำแรกเมื่อตกใจและประหลาดใจเพราะชื่อผู้รับไม่ตรงกับชื่อในจดหมาย ยิ่งเมื่อได้พิจารณาสำนวนภาษา โดยเฉพาะการใช้คำขานรับ “จ๊ะจ๋า”ที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกชอบพอและสนิทสนมเป็นพิเศษของหญิงสาวต่อชายหนุ่มอีกคนที่เขียนถึง ซึ่งแสดงว่าหญิงสาวไม่ได้รักเขาเพียงคนเดียว แต่มีคนอื่นที่คบหาและชอบพออยู่พร้อม ๆกัน คำอุทานว่า “โถ”จึงแสดงถึงความไม่คาดคิดว่าหญิงที่ตนรักจะมี “หลายใจ” คำภาษาปากที่ใช้ซ้ำ 2 ครั้งคือคำว่า “ล่ะ” ประกอบหลังคำอุทานช่วยเน้นความรู้สึกได้อย่างมีน้ำหนัก น่าสนใจว่า “ต๊ายตาย” โดยปกติเป็นคำอุทานที่ผู้หญิงเปล่งออกมา การนำคำนี้มาใช้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความสนุกสนานประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็เพื่อสะท้อนบุคลิกภาพว่าผู้ร้องมักแสดงอาการเมื่อมีสิ่งมากระทบอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของชายหนุ่ม ดังที่ได้กล่าวว่า “พี่นี้นอนร้องไห้เสียใจเพราะจดหมายผิดซอง”

ทั้งนี้ในบทเพลง*“ผิดซองเพราะลองใจ”*ซึ่งเป็นเพลงร้องแก้ ก็ปรากฏการใช้คำอุทาน

.....
อยากรู้ใจคน ที่บอกอดทนนั้นจริงแค่ไหน
จึงแกล้งเขียนผิดซองไป **อุ๊ยตาย**ผู้ชายขี้งอน
.....

“ผิดซองเพราะลองใจ”

คำอุทานว่า “อุ๊ยตาย”สอดคล้องกับเนื้อความแสดงการหยอกเย้า และมีน้ำเสียงแสดงความสุขที่ได้เห็นปฏิกิริยาของชายหนุ่ม

การซ้ำคำและข้อความ

เมื่อพิจารณาความประสานของข้อความในบทเพลง พบว่า การซ้ำคำในประโยคคู่ขนานต่อเนื่อง(parallelism)เป็นกลวิธีที่นำมาใช้เพื่อสื่อความหมาย ปลุกเร้าความคิดและอารมณ์ได้อย่างน่าประทับใจ ดังตัวอย่างในบทเพลง*“อยากเด็ดดอกฟ้า”* สลาใช้กลวิธีการซ้ำคำบอกจำนวนว่า กี่ เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประโยค ย้ำความไม่พรั่นต่อปัญหาดังนี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

.....
เหงื่อรินกี่หยดตามกฎสวรรค์ บันไดกี่ขั้นสูงชันพี่ก็จะปีน
ฟ้าสูงกี่ชั้นฝ่าฟันด้วยใจถวิล ถึงต่ำติดดินจะปีนขึ้นไปไขว่คว้า
.....

"อยากเด็ดดอกฟ้า"

ผู้ร้องแสดงความไม่หวั่นไหวว่า *ขั้นบันได* ***และชั้นฟ้า*** จะมีสักเท่าใดก็จะ "ปีนขึ้นไปไขว่คว้า"หาความรัก เมื่อพากเพียรป่ายปีนก็ไม่คำนึงว่า "เหงื่อ[จะ]รินกี่หยด" แฝงความหมายให้เข้าใจได้ว่าปัญหามีมากมาย เชื่อมโยงถึงสถานภาพในสังคมของ"พี่"ว่าเป็นผู้ใช้แรงงานระดับล่าง ความหวังที่จะขึ้นสู่ที่หวังย่อมต้องอาศัยความมุ่งมั่น ความพยายามและความอดทนต่อความเหนื่อยยากโดยไม่ย่อท้อ

ในบทเพลง *"ปริญญาใจ"* ผู้แต่งซ้ำคำในประโยคต่อเนื่องเพื่อแสดงคุณค่าชายคนรักในสายตาหญิงสาว ดังนี้

.....
ยิ่งคบยิ่งใกล้มั่นใจอ้ายเป็นคนดี
ยามเจ็บยามช้ำชีวีน้องมีอ้ายคอยดึงไว้
เป็นพี่ยามท้อเป็นพ่อยามน้องหวั่นไหว
ยามป่วยเฝ้าดูแลใจอ้ายคือผู้ให้เรื่อยมา
.....

"ปริญญาใจ"

ในวรรคแรกมี 4 ประโยค ยิ่งคบ/ยิ่งใกล้/มั่นใจ/อ้ายเป็นคนดี "ยิ่งคบยิ่งใกล้" บอกให้รู้ว่าเขาและเธอคบกันมากขึ้นก็ได้ใกล้ชิดกันมากขึ้นเท่ากับได้ศึกษาเรียนรู้จน "มั่นใจ"ได้ว่า "อ้ายเป็นคนดี" สลาซ้ำคำว่า*ยาม* ขึ้นต้นประโยคในประโยคความรวม มีความหมายเท่ากับ<u>เมื่อ</u>ในภาษามาตรฐาน เพื่อแสดงช่วงเวลาที่หญิงสาวได้พบว่าชายหนุ่มมีคุณค่าแก่เธอ *ยามเจ็บยามช้า<u>ชีวี</u>* เป็น 2 ประโยค ที่เน้นช่วงเวลาความทุกข์ในชีวิต *ยามท้อ-ยาม...หวั่นไหว* เน้นความรู้สึกอ่อนแอไม่มั่นคง บทบาทพี่และพ่อของคนรักที่หญิงสาวกล่าวเปรียบเทียบไว้นี้ จึงแสดงว่าชายหนุ่มเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เข้มแข็งขึ้น *ยามป่วย* คือเมื่อร่างกายอ่อนแอ มีชายหนุ่มเฝ้าดูแลใจ จึงสรุปว่า "อ้ายคือผู้ให้เรื่อยมา" การซ้ำคำในประโยคเหล่านี้จึงเป็นการเน้นให้เห็นคุณค่าความเป็น"ผู้ให้"ของชายหนุ่มซึ่งนับเป็นคุณสมบัติที่น่าประทับใจของคู่ครอง คุณสมบัตินี้แสดงคุณค่าของเธอที่เป็นผู้รับด้วย

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในบทเพลง*“สัญญาคือยาพิษ”*ผู้แต่งใช้คำว่า<u>สัญญา</u>เป็นคำกริยาและคำนามต่อเนื่องกัน ดังต่อไปนี้

สัญญาทำไมถ้า**หัวใจ**น้องยังไม่แน่ (กริยา)
รู้ไหมใจพี่อ่อนแอเป็นโรคแพ้**สัญญา**ลอย ๆ (นาม)
สัญญาให้ไว้กี่ครั้งก็พังบ่อย ๆ (นาม)
พี่หรืออุตส่าห์หลงคอยน่า**ใจ**น้อยคอยเธอทุกที (นาม)
สัญญาจริงจังให้ความหวังที่ฝัง**ใจ**มั่น (กริยา)
จะรักกับพี่ยืนนานปากหวานยืนยันทั้งปี
แต่งงานเมื่อพร้อมยาหอมย้อม**ใจ**รักพี่
ผลลัพธ์ก็คือซ้ำฟรีคนดีไม่มีสัจจา
สัญญาเอ่ยมาแล้วก็ลาจาก (นาม)
เหลือไว้เพียงซากกากคำหวานบั่นทอนชีวา
เห็นเธอตีจากแทบไม่อยากจะเชื่อสายตา
พี่เสียดายเวลา ที่คอยหาแล้วมาเป็นอื่น
สัญญาทำไมถ้า**หัวใจ**น้องยังไม่นิ่ง (กริยา)
รู้ไหมพี่คนรักจริงเมื่อโดนทิ้งแทบตายทั้งยืน
รักโดนหักหลังผิดหวังแพ้ทางคนอื่น
พี่หลง**สัญญา**ขวัญยืนเหมือนกลืนยาพิษลงคอ (นาม)

“สัญญาคือยาพิษ”

สัญญาเป็นสิ่งยืนยันความผูกพันสำหรับคนรักกัน เมื่อรักกันก็ต้องรักษาสัญญา ชายหนุ่มจึงตัดพ้อซ้ำ ๆกันว่า “สัญญาทำไม” ประโยคคำถาม 2 ประโยคนี้วางไว้ในตอนต้นและท้ายเพลง เขาเพิ่งรู้ว่าหญิงสาวกล่าวถ้อยคำสัญญาทั้งที่ “หัวใจ...ยังไม่แน่” และ “หัวใจ...ยังไม่นิ่ง” เขาทวนความหลังว่าคำสัญญาของเธอ “ให้ไว้กี่ครั้งก็พังบ่อย ๆ”แสดงถึงความไม่มั่นคง แต่ชายหนุ่มก็ยังหลงคอยเพราะเธอกล่าวสัญญาจริงจังว่า “จะรักกับพี่ยืนนาน” บทสุดท้ายย้ำคำถามเดิมอย่างตัดพ้อว่า “**สัญญาทำไม**ถ้าหัวใจน้องยังไม่นิ่ง **รู้ไหม**พี่คนรักจริงเมื่อโดนทิ้งแทบตายทั้งยืน” คำถาม “รู้ไหม”แฝงความหมายว่าเธอคงไม่รู้(ทั้ง ๆที่น่าจะรู้)ว่าได้ทำร้ายคนที่เธอให้คำสัญญาไว้อย่างสาหัส ดังความเปรียบที่ว่า “แทบตายทั้งยืน” การใช้คำถามย้ำถึง 2 ครั้งแสดงความเจ็บช้ำ นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าบทเพลงซ้ำคำว่าใจในการกล่าวถึงสาเหตุและผลของการไม่รักษาสัญญา

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในส่วนของการซ้ำข้อความทั้งวรรค ข้อความในวรรคแรกของบทแรกซ้ำกับวรรคแรกในบทสุดท้ายเพื่อย้ำให้ผู้ฟังพิจารณาอารมณ์ความรู้สึกและความคิดที่ต่อเนื่องกัน และเพื่อเรียกร้องความสนใจหรือย้ำให้เห็นความแตกต่าง (สมหญิง เมืองแมน, 2537 : 115-117)

ตัวอย่างการซ้ำข้อความในบทเพลง *"รอยาล้างใจ"*

ใครหนอจะมาเป็นยาล้างใจ
มาลบความจำหมองไหม้ออกจากใจไม่ให้คิดถึง
.....
ใครหนอจะมาเป็นยาล้างใจ
ช่วยผมให้**ลืม**เธอได้ จะขอบใจไม่มีวัน**ลืม**
"รอยาล้างใจ"

คำถาม "ใครหนอ"แสดงถึงการเฝ้าคอยผู้ที่จะมา"เป็นยาล้างใจ" หรือก็คือผู้ที่จะสามารถขจัดความทุกข์ใจที่มีอยู่ได้ สลาใช้ประโยคเดิมถามซ้ำอีกครั้งเพื่อย้ำถึงการเฝ้าคอยผู้ที่จะมาช่วยให้ลืม"เธอ" ซึ่งเป็นต้นเหตุของความทุกข์ แล้วซ้ำคำว่า "ลืม"ในประโยคปฏิเสธคือ"จะไม่มีวันลืม" ผู้ที่ชายหนุ่มกล่าวไว้ก่อนว่าคอยให้ "มาเป็นยาล้างใจ" หรือผู้เข้ามาเยียวยาด้วยความรักนั่นเอง

บทเพลง*"ปริญญาใจ"*ซ้ำข้อความ "ได้ฮักกับอ้ายเหมือนใจได้ปริญญา"เพื่อเรียกความสนใจจากผู้ฟังให้พิจารณาเปรียบเทียบคุณค่าความรักและคู่รักกับปริญญาบัตรอันเป็นใบเบิกทางสู่ความสำเร็จในชีวิต

ได้ฮักกับอ้ายเหมือนใจได้ปริญญา
ชีวิตผู้สาวบ้านนาวุฒิการศึกษามีน้อย
ขาดโอกาสเรียนเพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย
โชคดีมีอ้ายเฝ้าคอยหยัดยืนให้โอกาสใจ
.....
ได้ฮักกับอ้ายเหมือนใจได้ปริญญา
น้องอยู่ยืนสู้ชีวาเพราะว่าอ้ายปูทางไว้
จับมือประคองขอร้องอย่าได้เปลี่ยนไป
อ้ายคือปริญญาใจน้องจึงยิ้มได้วันนี้
"ปริญญาใจ"

Prince of Songkla University Pattani Campus

สลาใช้ประโยคบอกเล่าแสดงเหตุผลของการให้คุณค่าความรักอย่างเชื่อมโยงต่อเนื่องกับภูมิหลังของหญิงสาว เมื่อเป็นคนจนจึงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นสูง เมื่อไม่มีปริญญาบัตรเป็นใบเบิกทางก็ไม่มีโอกาสหางานที่จะสร้างความมั่นคงให้ชีวิตได้ หญิงสาวจึงจำต้องตกอยู่ในสภาวะ“เป็นคนเลื่อนลอย”ทั้งสถานะทางสังคมและสภาพของจิตใจ กล่าวคือมีชีวิตไปวัน ๆ เพราะไม่สามารถตั้งเป้าหมายถึงอนาคตอย่างมั่นใจได้ แต่เมื่อได้มีโอกาสคบหาและศึกษาเรียนรู้นิสัยใจคอชายหนุ่มในฐานะคู่รักแล้ว พบว่าชายหนุ่มมีความรักที่มั่นคง เป็นที่พึ่งทางใจ กระทั่งเธอมีกำลังใจในการ “ยืนสู้ชีวา” หากใบปริญญาบัตรเป็นเครื่องหมายของความสำเร็จทางการศึกษา การมีคู่ชีวิตที่ทำให้ “ยิ้มได้วันนี้”ซึ่งเป็นความสุข ก็คือความสำเร็จและโอกาสที่ดียิ่งของชีวิต

การซ้ำข้อความ “เป็นแฟนคนจนต้องคนหน่อยน้อง”ในบทเพลง*“ยาใจคนจน”* เผยสภาพจริงให้คนรักพิจารณาว่าจะรับได้หรือไม่ด้วยน้ำเสียงอ้อนวอน

เป็นแฟนคนจนต้องคนหน่อยน้อง
พี่นี้ไม่มีเงินทอง มารองรับความลำบาก
.....
เป็นแฟนคนจนต้องทนหน่อยน้อง
อย่าแคร์สายตาคนมอง
อย่าหมองเมื่อยามแพ้พ่าย
อย่าเพิ่งด่วนลาเมื่อเจอปัญหาใด ๆ
.....
“ยาใจคนจน”

ในท่อน 4 ซึ่งเป็นบทจบ กล่าวเสริมด้วยประโยคสั่งห้ามซ้ำสามครั้ง เข้าใจได้ว่าไม่ใช่ห้ามอย่างแข็งกร้าว แต่วอนขอให้เข้มแข็งและปลุกปลอบใจให้กล้าเผชิญไม่ว่าจะมีความล้มเหลวหรือถูกเหยียดหยาม

ในบทเพลง*“ดอกหญ้าในป่าปูน”*ใช้การซ้ำข้อความแสดงรูปลักษณ์และสื่อถึงความรู้สึกนึกคิดของหญิงสาว ดังนี้

หัวใจติดดินสวมกางเกงยีนส์เก่าเก่า ใส่เสื้อตัวร้อยเก้าเก้า
กอดกระเป๋าใบเดียวติดกาย
กราบลาแม่พ่อ หลังจากเรียนจบ ม. ปลาย
ลาทุ่งดอกคูนไสว มาอาศัยชายป่าปูน

Prince of Songkla University Pattani Campus

.....
หัวใจติดดินสวมกางเกงยีนส์เก่าเก่า ใส่เสื้อตัวร้อยเก้าเก้า
แต่ใจสาวบ่ด้อยราคา
หวังวันหนึ่งเรียนจบชั้นที่เฝ้ารอมา
จะสวมมงกุฎดอกหญ้าถ่ายรูปปริญญาหวนมาบ้านเรา
"ดอกหญ้าในป่าปูน"

การซ้ำประโยค 2 ประโยคนี้เรียกความสนใจให้พิจารณาการดำรงอยู่ของหญิงสาวชนบท น่าสนใจความสอดคล้องของความรู้สึกนึกคิดกับรูปลักษณ์การแต่งกาย กล่าวคือเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายสะท้อนค่านิยมของผู้ไม่หลงไปกับวัตถุ และความเจียมตนว่าไม่ร่ำรวย แต่อีกด้านหนึ่งก็แสดงว่าไม่ปิดบังความยากจนของตน ในท่อนถัดมาเมื่อซ้ำข้อความแล้วสลาใช้ประโยคขัดแย้งเพื่อให้เข้าใจหญิงสาวเพิ่มขึ้นว่าแม้รูปลักษณ์จะบ่งบอกความเป็นชนชั้นล่าง สวมใส่เสื้อผ้าที่อาจไร้ราคาแต่ "ใจสาวบ่ด้อยราคา" นั่นเพราะมีความใฝ่ดีที่จะสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาแล้วจะ "หวนมาบ้านเรา"อันเป็นถิ่นที่ชีวิตจะมีค่าอย่างแท้จริง

สลายังอาศัยการซ้ำข้อความที่มีการเปลี่ยนแปลงคำบางคำในท่อนแรกกับท่อนสุดท้ายเพื่อย้ำความเดิมให้หนักแน่นขึ้น ในบทเพลงต่อไปนี้

ในบทเพลง*"รักแท้แค่พี่ชาย"* ข้อความที่ซ้ำในบทเพลงนี้คือ

ผู้แพ้ได้แค่คำว่าคิดถึง **ไม่อาจ**จะดึงอดีตความรักหวนคืน
.....
ผู้แพ้ได้แค่คำว่าพี่ชาย **ไม่อาจ**บรรยายเสียดายเคยรักเคยรอ
"รักแท้แค่พี่ชาย"

ข้อความ "ผู้แพ้ได้แค่คำว่าคิดถึงไม่อาจจะดึงอดีต...หวนคืน" ในตอนต้น มาย้ำในตอนท้ายเพลงโดยเปลี่ยน*คิดถึง*เป็น*พี่ชาย* และเปลี่ยนจะ*ดึงอดีต*เป็น*บรรยาย* เมื่อระบุ"คำว่าคิดถึง"ที่ผู้แพ้ได้(รับจากเธอ) หมายความว่า มิใช่ได้ครอบครอง แม้เคยรักก็ดึงอดีตกลับมาไม่ได้ เมื่อระบุว่าผู้แพ้ได้(รับเพียง)สถานะ"พี่ชาย" ซึ่งเป็นสถานะที่เปลี่ยนไปจากคู่รัก ก็เท่ากับย้ำความเปลี่ยนแปรของความรักที่เธอเคยมีให้ ประโยคปฏิเสธละประธานว่า "ไม่อาจดึง(อดีต)"แสดงความสิ้นหวังของผู้แพ้ ซึ่งอยู่ในสภาพหมดสิ้นถ้อยคำจะบรรยายแต่ก็ไม่อาจตัดความอาลัยอาวรณ์ดังประโยคท้ายเพลงว่า "ไม่อาจบรรยายเสียดายเคยรักเคยรอ"

ในบทเพลง*“ต้องมีสักวัน”* การซ้ำประโยค“ต้องมีสักวัน”ย้ำทัศนะว่าวันแห่งโอกาสที่จะประสบผลดังมุ่งหวังต้องมีอยู่ในอนาคต

ต้องมีสักวัน ต้องมีสักวัน ท่องคำเติมฝัน ปลอบใจรอวันที่คอยแสนไกล
.....
ต้องมีสักวัน ต้องมีสักวัน จะเดินตามฝัน ไม่ท้อไม่หวั่นด้วยแรงที่มี
“ต้องมีสักวัน”

ประโยค “ต้องมีสักวัน”เป็นเสียงที่ผู้ร้องท่องบ่นซ้ำ ๆกัน เขาเรียกมันว่า “คำเติมฝัน” ตัวเขารับบทบาทปลุกปลอบใจตัวเองเพื่อให้ยืนหยัดอยู่ได้ และพยายาม “เดินตามฝัน”ต่อไป การซ้ำข้อความ“ต้องมีสักวัน” จึงเป็นการเน้นความเชื่อมั่นเพื่อที่จะประสบความสำเร็จตาม “ความฝัน” หรือความมุ่งหวังที่ตนได้ตั้งไว้

บทเพลง*“ขอแค่รู้ข่าว”*มีการซ้ำส่วนขยายในหน่วยกริยา หากยกส่วนขยายมาไว้หลังคำกริยาจะได้ว่า “รู้ข่าวในนามแฟนเก่า” ในที่นี้เน้นสถานะของผู้ร้องโดยวางส่วนขยายกริยาไว้ในส่วนต้นประโยค

ในนามแฟนเก่ารู้ข่าวก็ดีใจแล้ว
พูด**สักคำ**ดื่มน้ำสักแก้วทักทายแล้วจะลาไป
.....
ในนามแฟนเก่าขอเพียงรู้ข่าวเท่านั้น
ไม่ได้ครองแต่รักยังมั่นจึงขอส่งใจเป็นเงา
“ขอแค่รู้ข่าว”

“ในนามแฟนเก่า” ในบทเพลงนี้สื่อความว่า การคบหาอย่างคู่รักได้จบสิ้นแล้ว ภายหลังที่ฝ่ายหนึ่งมีคนรักใหม่แล้ว ตัวผู้ร้องในฐานะ “แฟนเก่า” ยังมีความปรารถนาดีบอกเธอว่า “รู้ข่าวก็ดีใจแล้ว” และ “ขอเพียงรู้ข่าวเท่านั้น” เพื่อแสดงว่าตนยังมีความรักความห่วงใยต่อคนที่เคยเป็นคู่รักไม่เสื่อมคลาย

Prince of Songkla University Pattani Campus

ความเปรียบและสัญลักษณ์

1. ความเปรียบ(imagery)

ความเปรียบหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าภาพพจน์(Figure of Speech)เป็นวิธีการสร้างจินตภาพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสื่อความหมายในตัวบท บทเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ สามารถกระตุ้นความคิดและความรู้สึกร่วมเนื่องจากเป็นงานศิลปะที่มิได้สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา แม้ใช้ลีลาเรียบง่ายก็ยังแฝงความซับซ้อนของความหมายไว้ให้คิดใคร่ครวญ ผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบได้อย่างมีพลัง ความเปรียบที่โดดเด่นในงานชุดนี้มีทั้งอุปมา อุปลักษณ์ บุคคลวัต และอติพจน์

1.1 อุปมา (Simile)

กลวิธีการเปรียบเทียบเพื่ออธิบายลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมกับสิ่งอื่นซึ่งมีส่วนพ้องกันอยู่เพื่อให้เห็นภาพเรียกว่าอุปมา

ในบทเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิมีอุปมาซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความผูกพันในชีวิตของผู้คน ดังในบทเพลง *"ลืมใจไว้เวียงจันทร์"* ต่อไปนี้

หัวใจอ้ายหล่นบนพื้นดินลาว
เมื่อเจอหน้าสาว เมื่อคราวไปเที่ยวเวียงจันทน์
แค่เพียงเห็นหน้าสบตาดั่งฟ้าบันดาล
ผู้บ่าวอีสาน ฝั่งไทยเผลอใจฮักนาง
ซึ้งน้ำใจเจ้า โอ้สาวเวียงจันทน์
เหมือนดังสะพานข้ามโขงโยงใจไม่จาง
หลายปีพ้นผ่าน*เหตุการณ์บ้านเมืองกั้นทาง*
เหมือนมีม่านกาง ปิดบังความงามวิไล
พอ*เปิดสะพาน ดังเหมือนเปิดม่านบังตา*
ได้มาพบหน้า แม่เทพธิดาฝั่งซ้าย
ผ้าซิ่นลายสวย ผมมวยช่วยมัดใจชาย
อยากพาเจ้าไป ไปเป็นสะใภ้ไทยแลนด์
หัวใจอ้ายหล่นบนพื้นดินลาว
เมื่อลาจากสาว ปวดร้าวก้าวลาพรมแดน
กลับสู่เมืองไทย ลืมใจไว้ในอ้อมแขน
ผู้บ่าวไทยแลนด์ ขอเป็นแฟนผู้สาวเวียงจันทน์

"ลืมใจไว้เวียงจันทร์"

Prince of Songkla University Pattani Campus

สลาใช้ความเปรียบ “ดั่งฟ้าบันดาล”สื่อว่าความรู้สึกชอบพอหญิงสาวชาวลาวในทันทีเมื่อได้สบตาเป็นความรู้สึกน่าอัศจรรย์และน่าพิศวง “ฟ้าบันดาล”ยังสื่อถึงความมีค่าของโอกาสที่ได้มารักเธอ เป็นโอกาสที่ฟ้าทำให้เป็นไป ฟ้าเป็นเครื่องหมายของคุณความดีและความสูงส่ง ส่วนการเปรียบ “น้ำใจเจ้า” ว่า “เหมือนดังสะพานข้ามโขงโยงใจไม่จาง” ก็เป็นการเปรียบว่าน้ำใจของเธอมีค่าเหมือนสะพานที่ “โยงใจ”ได้ยั่งยืน น้ำใจของเธอแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ หลังจากที่“เหตุการณ์บ้านเมืองกั้นทาง เหมือนมีม่านกาง ปิดบังความงามวิไล” เมื่อเธอมีน้ำใจให้ก็กล่าวได้ว่า “พอเปิดสะพาน ดังเหมือนเปิดม่านบังตา” ความไม่เข้าใจที่เหมือนม่านบังตาไม่ให้เห็นความจริงก็ถูกทำลายไป

ในบทเพลง*“ดอกหญ้าในป่าปูน”* ใจของแรงงานสาวในเมืองใหญ่อุปมาว่า “เหมือนดอกหญ้าบาน” สื่อความงามเพราะความสุขของใจแห่งผู้ไม่ยอมจำนน

.....
สังคมเมืองใหญ่ขาดแคลนน้ำใจเจือจุน
ใช้ความอดทนเติมทุน ให้ยืนสู้ไหวทุกวัน
อยู่เมืองสวรรค์ แต่เป็นคนชั้นติดดิน
เป็นผู้รับใช้จนชิน หูได้ยินแต่ยินแต่คำสั่งงาน
แต่ยังยิ้มได้ เพราะใจเหมือนดอกหญ้าบาน
ถึงอยู่ในที่ต่ำชั้น แต่ก็บานได้ทุกเวลา
.....
หวังวันหนึ่งเรียนจบชั้นที่เฝ้ารอมา
จะสวมมงกุฎดอกหญ้าถ่ายรูปปริญญาหวนมาบ้านเรา
“ดอกหญ้าในป่าปูน”

“ใจ เหมือนดอกหญ้าบาน” คือใจที่เปี่ยมด้วยความมานะบากบั่นอย่างไม่ยอมพ่ายแพ้ แม้สังคมแวดล้อมนั้นจะขาดแคลนน้ำใจมาเจือจุน ไม่มีมิตรภาพนอกเหนือไปจาก “คำสั่งงาน” สิ่งหล่อเลี้ยงใจให้เบ่งบานได้ก็คือความมุ่งหวังที่จะสำเร็จการศึกษาในระดับสูงเพื่อจะได้คืนถิ่น ดังเธอเฝ้ารอว่า “จะสวมมงกุฎดอกหญ้า ถ่ายรูปปริญญาหวนมาบ้านเรา”

ความสำคัญของปริญญาบัตรก็คือเป็นสิ่งแสดงความสำเร็จทางการศึกษา สลาได้นำค่านิยมนี้มาใช้เปรียบกับความสำเร็จของชีวิตในด้านอื่น ดังในบทเพลง*“ปริญญาใจ”* อุปมาว่า

.....
ได้ฮักกับอ้ายเหมือนใจได้ปริญญา

Prince of Songkla University Pattani Campus

น้องอยู่ยืนสู้ชีวาเพราะว่าอ้ายปูทางไว้
จับมือประคองขอร้องอย่าได้เปลี่ยนไป
*อ้ายคือปริญญาใจ*น้องจึงยิ้มได้วันนี้

"ปริญญาใจ"

การ "ได้รัก"คือ การมีประสบการณ์ทางอารมณ์ที่เป็นสุข "ใจได้ปริญญา"คือประสบการณ์ของการได้รับเกียรติยศที่จิตใจ เกิดความอิ่มเอมปลาบปลื้ม

บทเพลงที่เน้นถ้อยคำภาษาถิ่นในการสื่อสาร เช่นบทเพลง *"สาวทุ่งดอกจาน"*มีการใช้อุปมาที่เชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ของพื้นถิ่นได้อย่างน่าสนใจ ดังวรรคที่ว่า "ยามไปหายหน้าเข้าขี้ฟ้าคือจั่งบั้งไฟ" เป็นการเปรียบให้เห็นว่าจากไปโดยไม่ได้พบเจออีกเลยเช่นเดียวกับเมื่อปล่อยบั้งไฟขึ้นฟ้าแล้วหายลับไปในเมฆ หรือในบทเพลง*"คางคกอกหัก"* ที่ใช้ความเปรียบเชื่อมโยงกับจินตภาพ ดังวรรคที่ว่า

.....
แค้นอ้ายแค้นคือข้าวคาคอ
บ่คึดเห็นบ่ คราวแต่กี้ บอกอ้ายเป็นแมน
ถึงผู้ฮ้าย แต่เร้าใจเจ้าบอกแปน ๆ
บัดเขามาแทน คือแล่นนำเขางก ๆ
.....
หอบความผู้ฮ้าย มาลี้ไห้อยู่หน้ากระจก
สุดปานจกครก คือคางคกตกก้อนขี้ไถ
.....

"คางคกอกหัก"

ผู้ร้องย้ำความรู้สึกเจ็บแค้นใจว่าเหมือน "ข้าวคาคอ"จะกลืนก็กลืนไม่ลงและยังจุกเสียดจนอึดอัด เพราะหลงเชื่อถ้อยคำชื่นชมที่ไม่มีความจริงใจ "สุดปานจกครก"เป็นสำนวนที่ตีความได้ว่าไม่มีหนทางค้นพบ กล่าวคือ "จก"เป็นคำกริยาในภาษาถิ่นอีสานแปลว่าหยิบ ดังการล้วงมือลงไปหยิบสิ่งของในครกจนถึงก้นครกก็ยังไม่พบสิ่งใดจึงต้องยุติ ส่วน "คือคางคกตกก้อนขี้ไถ"เป็นการเปรียบหน้าตาของชายหนุ่ม"ผู้ฮ้าย"หรือขี้เหร่นี้ว่า ยามร้องไห้ก็มองดูเหมือนคางคกที่เปรอะเปื้อนก้อนดินโคลนซึ่งเกิดจากการไถนาเพื่อพลิกกลับหน้าดิน ซึ่งเรียกว่า "ขี้ไถ"

Prince of Songkla University Pattani Campus

1.2 อุปลักษณ์ (Metaphor)

อุปลักษณ์เป็นภาพพจน์ที่นำเอาสิ่งที่ต่างกันสองสิ่งหรือมากกว่า แต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันมาเปรียบเทียบกัน โดยเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยตรง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539 : 138)

ในสถานการณ์แห่งความทุกข์ ความรักก็เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะเยียวยาและ/หรือให้กำลังใจแก่จิตใจ การเปรียบเทียบคู่รักกับยา เน้นที่คุณสมบัติของคนรักคือมีความรัก ความห่วงใย ความปรารถนาดี เช่นในบทเพลง*"กระเป๋าแบนแฟนทิ้ง"* วรรคที่ว่า "หวังเธอเป็นยารักษายามดวงไม่ดี" ในบทเพลง *"รอยาล้างใจ"*วรรคที่ว่า "ใครหนอจะมาเป็นยาล้างใจ" ในบทเพลง *"ยาใจคนจน"*วรรคที่ว่า "ยืนเคียงเพื่อคอยยิ้มให้เป็นยาชุบใจคนจน"

อุปลักษณ์อื่น ๆ ใช้อย่างสอดคล้องกับบริบท เช่น บทเพลง*"นักสู้ ม.3"* เปรียบเทียบภาวการณ์ความรักกับการเรียนว่า

.....
สาวทุ่งเข้ากรุงเรียนราม ส่งยิ้มงามเสริมกำลังใจ
ความหวังยังไกล แต่ใจก็ยังมีสิทธิ์
หากเทอมหัวใจไม่ปิด รักคงไม่ติดตรงไหน
.....
ปริญญาตรี พี่คงตามน้องไม่ติด
จะสร้างปริญญาชีวิต ไว้รอร่วมทางชีวี
.....

"นักสู้ ม.3"

ผู้ร้องยังไม่แน่ใจว่าจะสมหวัง แต่ก็ยังหวัง เมื่อพบว่าเธอส่งยิ้มงามมา ในเงื่อนไขที่เขากล่าวว่า "หากเทอมหัวใจไม่ปิด" นั่นคือช่วงเวลาของไมตรีจิตจากเธอยังไม่จบสิ้นลง การเรียนยังมีปิดเทอมคือ เสร็จสิ้นการเรียนการสอนในภาคการศึกษานั่นแล้ว แต่เทอมหัวใจไม่ใช่เช่นนั้น เมื่อเธอมีเกียรติยศด้วยการสำเร็จการศึกษาในขั้น"ปริญญาตรี" (แฝงความรู้สึกด้อยของคนไม่มีโอกาสทางการศึกษา) เขาก็จะ"สร้างปริญญาชีวิต"คือความสำเร็จที่คนสู้ชีวิตสามารถประสาทให้ตนเอง อุปลักษณ์นี้จึงชดเชยความด้อยของเขาได้

บทเพลง*"รักนอกหัวใจ"* บอกเล่าประสบการณ์ของหญิงสาวที่ถูกตัดสัมพันธ์เพราะฝ่ายชายไปมีคนรักใหม่ เธอกลายเป็นคน"นอกหัวใจ"ของเขา ขอบเขตแห่งใจรักก็แปรไปเหมือน "แดนประหาร" ถ้าจะเข้าไปย่อมถูกลงโทษถึงตาย แม้จะ "ห่วงหา[ก็]ได้เพียงอาวรณ์" ขณะ "เกาะรั้วหัวใจสะอื้น" เพราะ "ถูกเขายึดครองตำแหน่ง หมดแรงจะไปแย่งคืน"

Prince of Songkla University Pattani Campus

.....
เกาะรั้วหัวใจสะอื้น แอบยืนดูอ้ายสุขสันต์
ทางใจเคยผ่าน ถูกห้ามสัญจร
ห่วงหาได้เพียงอาวรณ์กั้นทางจรห้ามใจน้องผ่าน
ขอบเขตใจรักปักป้ายแขวนเหมือนแดนประหาร
แค่น้องเข้าใกล้โดนกั้นอ้ายกลัวแฟนใหม่ระแวง
แอบแหงนเมื่อเห็นอยากเข้าไปหา
ลวดหนามสายตาแฟนใหม่อ้ายกั้นแข็งแกร่ง
คนนอกหัวใจมีฮักก็มีกำแพง
ถูกเขายึดครองตำแหน่ง หมดแรงจะไปแย่งคืน
.....

"รักนอกหัวใจ"

ในบท*เพลง "นิ้วนางข้างซ้าย"* ชายหนุ่มได้ทำสัญญาจับจองโดยให้หญิงที่ตนหมายปองสวม "แหวนสแตนเลส" ไว้ที่นิ้วนางข้างซ้าย การสวมแหวนเป็นการรับเอาตัวแทนของคนรักมาปกป้องดูแลขอบเขตของความรัก ดังที่ว่า "ปักเขตป้องกันหัวใจ... ฝากแหวนแทนเงาเฝ้าใจ ห้ามใครเข้าครอง"

นิ้วนางข้างซ้ายจองไว้ด้วยแหวนสแตนเลส
สวมคอยแหวนเพชร *ปักเขตป้องกันหัวใจ*
ให้คอยพี่นะ อย่าลืมนะ สัญญาเคยให้
.....
พี่มาเพื่อรัก ถอดใจพัก ฝากให้น้องเฝ้า
ฝากแหวนแทนเงาเฝ้าใจห้ามใครเข้าครอง
.....

"นิ้วนางข้างซ้าย"

ทั้งสองบทเพลงแสดงทัศนะผ่านอุปลักษณ์ที่ตรงกันคือ เมื่อคนสองคนรักกันก็จะมีพื้นที่ส่วนตัว มีรั้วหรือกำแพงกั้นเพื่อแสดงอาณาเขตให้รู้ว่าภายในนั้นจะมีเจ้าของเพียงแค่สองคน การ "ปักขอบเขตใจ" ก็คือกรอบบังคับรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้คนรักกันรู้สึกมั่นใจว่ามีพื้นที่หรือมีอาณาเขตของตนเอง ดังนั้นเมื่อมีผู้บุกรุกและคนในของตนรู้เห็นเป็นใจ หรือเพราะอีกคนพาคน

Prince of Songkla University Pattani Campus

อื่นเข้ามาอยู่แทนตน ก็เหมือนถูกล่วงล้ำพื้นที่นั้น ความเจ็บปวดใจที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่แค่การพลาดหวังในความรัก แต่เป็นความทุกข์ทรมานเพราะเสียเกียรติยศความฝัน และความหวังเพราะการกระทำของคนรักที่ตนเองไว้วางใจ

ในบทเพลง *"กระเป๋าแบนแฟนทิ้ง"* มีอุปลักษณ์ที่ให้ภาพชัดเจน ดังเนื้อความบางส่วนที่ว่า

.....
เหตุผลคนดี เพราะบัญชีเงินพี่ติดหล่ม
ความรักจึงล่ม ยามจมพี่เสื่อมราศี
.....
รักขมเมื่อคราวกระเป๋าแบน ๆ ถูกแฟนตีจาก
.....

"กระเป๋าแบนแฟนทิ้ง"

ความหมายแก่นของคำว่า "ติดหล่ม" คือติดอยู่ในโคลนลึก โดยทั่วไปมักจะใช้เมื่อคนสัตว์หรือพาหนะจมอยู่ในหล่มโคลน ซึ่งถอนตัวขึ้นได้ยาก สภาพ "ติดหล่ม"ดังนี้ จึงพอช่วยให้เข้าใจความหมายของ "บัญชีเงินพี่ติดหล่ม"ได้ว่า ผู้ร้องกำลังประสบกับปัญหาด้านการเงินอย่างเกินแก้ไขและเป็นเหตุให้กล่าวว่า "ความรักจึงล่ม" คำว่า "ล่ม"เป็นคำกริยาที่ใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรมแปลว่า "ไม่ทรงตัวอยู่ เอียงจนตะแคง หรือคว่ำ หรือจม" (**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542,** 2546 : 989) ในที่นี้นำมาใช้กับคำที่มีความหมายนามธรรมคือคำว่าความรัก เพื่อบอกลักษณะความสัมพันธ์ว่าล่มสลายหรือสูญเสียสภาพเดิมไปแล้ว ผู้ร้องยังกล่าวว่า "รักขม" เทียบกับรสชาติของอาหารซึ่งกลืนกินได้ยาก เพื่อสื่อถึงความรู้สึกที่เป็นทุกข์เมื่อประสบความสูญเสีย ดังที่ว่า "รักขมเมื่อคราวกระเป๋าแบน ๆ ถูกแฟนตีจาก" คำว่า "กระเป๋าแบน ๆ" แสดงลักษณะรูปทรงของกระเป๋าที่แทบจะไม่มีสิ่งใดบรรจุไว้หรือไม่มีเลย ทั้งนี้เมื่อโยงกับสภาพขัดสนเงินมาตั้งแต่ตอนต้น ก็เข้าใจได้ว่าการสูญเสียความรักเกิดขึ้นในขณะที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตการณ์ในการเงิน

ในบทเพลง *"ดอกหญ้าในป่าปูน"* ในวรรคที่ว่า

.....
หัวใจติดดิน สวมกางเกงยีนส์เก่าเก่า
ใส่เสื้อตัวร้อยเก้าเก้า กอดกระเป๋าใบเดียวติดกาย
.....

"ดอกหญ้าในป่าปูน"

Prince of Songkla University Pattani Campus

คำว่า “หัวใจติดดิน”มิได้หมายถึงอวัยวะในร่างกายแนบอยู่กับดินจริง ๆ แต่ คำว่า “หัวใจ”เป็นคำแสดงความคิดความรู้สึก ส่วน “ติดดิน” มักใช้เป็นสำนวนที่สื่อถึงการครองตนตามสภาพของคนจนโดยไม่ฟุ้งเฟ้อเกินฐานะ

1.3 บุคคลวัต (Personification)

บุคคลวัตเป็นความเปรียบที่พรรณนาให้สัตว์ ความคิดนามธรรม หรือวัตถุแสดงลักษณะด้านรูปลักษณ์ นิสัย ความรู้สึก พฤติกรรมต่าง ๆอย่างเป็นบุคคล (ดวงมน จิตร์จำนงค์, 2541 : 119 อ้างจาก Thrall, and others, : 349) ดังการใช้ความเปรียบให้วัตถุแสดงพฤติกรรมอย่างมนุษย์ในบทเพลง*“อายเข็มนาฬิกา”*

บ่อยาก**สบตา**กับนาฬิกาที่ฝาห้อง
เพราะเข็มมัน**ฟ้อง**ว่าน้องนั้นถูกลืมใจ
เข็มสั้นเข็มยาวเดินทับเลขเก้ายามใด
ถ้าเป็นแต่ก่อนแต่ไรตัวอ้ายจะต้องมาถึง
.....
อายน้องอายเข็มนาฬิกา
พออ้ายบ่มาเหมือนนาฬิกา**สงสัย**
เข็มยาว**ชี้**หน้าเข็มสั้น**จิ้ม**ตรงแผลใจ
ถามว่าอ้ายหลบไปไสทำไมถึงบ่มาหา
บ่กล้าสบตากับนาฬิกาที่ฝาห้อง
เพราะเข็มคอย**ฟ้อง**ว่าน้องนั้นหมดเวลา
นาฬิกาเรือนเก่าที่แขวนติดไว้ข้างฝา
ยังคง**เดิน**ตรงเวลา แต่อ้ายนั่นหนาบ่ตรงต่อใจ

“อายเข็มนาฬิกา”

“*สบตา*” สื่อความถึงการสื่อสารกันได้ทางสายตาว่า นาฬิการับรู้และตั้งคำถามอย่างสงสัยในความเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ถึงเวลานี้ “ถ้าเป็นแต่ก่อนแต่ไรตัวอ้ายจะต้องมาถึง” ความรู้สึกไม่อยากสบตานาฬิกานี้เกิดขึ้นเมื่อ “เข็มยาว”และ “เข็มสั้น”ของนาฬิกากระทำกริยา “ฟ้องว่าน้องนั้นถูกลืมใจ” และ “น้องนั้นหมดเวลา”

“เข็มกับนาฬิกา”กระทำกริยา “ชี้” “จิ้ม” “ถาม” และแสดงความคิดอย่างมนุษย์ คือ “สงสัย” ความทุกข์ร้อนของหญิงสาวจึงมีนาฬิการับรู้อยู่ด้วย ในวรรคสุดท้ายสลาใช้กริยาเดิน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ซึ่งเป็นกิริยาอาการของมนุษย์ บอกการเคลื่อนที่ของนาฬิกาว่ายังคง “เดินตรงเวลา” เพื่อเปรียบให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของชายหนุ่มที่ “บ่ตรงต่อใจ”

นอกจากนี้สลายังใช้ความเปรียบบุคคลวัตสื่อความคิดนามธรรมได้อย่างกระชับและให้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังในบทเพลง *“ขอมองชั่วคราว”*ที่ว่า “พี่เห็นหน้าเธอยามใด **หัวใจยิ้ม**ได้ทุกที” และในบทเพลง *“ยาใจคนจน”* ที่ว่า “อุปสรรคจะมีเท่าใด ขอ**ใจเรายิ้ม**ให้กัน ลำบากยากเข็ญ เช้าเย็นขอให้เห็นหน้า” จะเห็นว่า **ใจ,หัวใจ** คือแก่นของความรู้สึก เป็นศูนย์รวมอารมณ์ ขณะที่**ยิ้ม**สื่อถึงความรู้สึกที่เป็นสุขเพราะความเบิกบานในใจ **ใจยิ้ม** สื่อความว่า “เธอ”เป็นบุคคลที่มีคุณค่าและความสำคัญเพราะทุกครั้งที่ได้เห็นหน้าเธอเขาก็จะมีความสุข “**ใจเรายิ้ม**ให้กัน” สื่อความถึงการมอบความเบิกบานในใจให้แก่กันว่ามีส่วนสำคัญต่อการเผชิญกับอุปสรรคปัญหาในชีวิต

1.4 อติพจน์ (Hyperbole)

การใช้ความเปรียบ “อติพจน์”หรือกล่าวเกินจริงในบทเพลง*“น้ำตาผ่าเหล้า”* ด้วยการใช้คำว่า “กี่”เน้นระยะเวลาของการคบหาฉันชู้สาว ก่อนจะกล่าวว่า “คบมาทั้งชาติ” ซึ่งเป็นระยะเวลาทั้งชีวิต แต่ความสัมพันธ์นี้ก็จบลงอย่างรวดเร็ว “เพียงเสี้ยวนาที” ความเปรียบนี้เน้นอารมณ์สะเทือนใจของชายหนุ่มเมื่อหญิงสาวตัดความสัมพันธ์

.....
อยากนั่งฮ้องไห้เหลือใจที่เจ้าใจดำ
เห็นเงินถลำหลงน้ำคำผู้มาเรียนลัด
ทิ้งอ้ายยืนรอ กี่ พ.ศ. แล้วก็มาพราก
คบมาทั้งชาติตัดขาดเพียงเสี้ยวนาที
อกหักคาที่ อ้ายนี้บ่มีคำเว้า
.....

“น้ำตาผ่าเหล้า”

การให้น้ำหนักของระยะเวลา “ทั้งชาติ”กับ “เสี้ยวนาที”ต่างกันอย่างสิ้นเชิงนี้ เป็นการย้ำความคิดของชายหนุ่มต่อความรุนแรงของการกระทำที่ไม่คำนึงถึงคุณค่า “ความรัก” “ความดี”ที่ผ่านกาลเวลาเป็นเครื่องทดสอบมายาวนานว่า ได้ส่งผลต่อความรู้สึกให้เจ็บปวดอย่างทันทีและหนักหน่วง ดังที่ว่า “...อกหักคาที่ อ้ายนี้บ่มีคำเว้า...” ทั้งนี้ เธอสามารถตัดความสัมพันธ์โดยใช้เวลาอันสั้น ชายหนุ่มว่า “...เจ้าใจดำ เห็นเงินถลำ หลงน้ำคำผู้มาเรียนลัด...” โดยไม่คำนึงถึงระยะเวลาของการคบหาอย่างยาวนาน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ในบทเพลง *“กระเป๋าแบนแฟนทิ้ง”* เน้นการกระทำที่ไร้คุณธรรมของหญิงคนรักซึ่งละทิ้งไปในขณะที่ชีวิตของชายหนุ่มประสบวิกฤตอย่างหนัก ด้วยโวหารอติพจน์ว่า “ไม่มีแม้เศษเส้นผม” คือไม่เหลือสิ่งแทนตัวที่จับต้องได้แม้เพียงเล็กน้อยให้เป็นกำลังใจแก่ชายหนุ่ม ดังที่ว่า

คนรักจากลาตอนชะตาของพี่ตกต่ำ
กลับบ้านตอนค่ำ เห็นเพียงห้องเปล่าใจหาย
กระดาษแผ่นน้อยเขียนคำว่าลาฝากไว้
.....
รักขมเมื่อคราวกระเป๋าแบน ๆ ถูกแฟนตีจาก
มองห้องยามยาก ไม่มีแม้เศษเส้นผม
.....

“กระเป๋าแบนแฟนทิ้ง”

2. สัญลักษณ์(symbol)

สัญลักษณ์เป็นกลวิธีสื่อสารทางวรรณศิลป์ที่แสดงความรู้สึกนึกคิดในจินตนาการให้เป็นรูปธรรม เพื่อกระตุ้นให้ผู้รับคำนึงถึงความหมายอีกชั้นหนึ่ง เมื่อพิจารณาบทเพลงของสลา คุณวุฒิพบสัญลักษณ์ตามขนบและสัญลักษณ์เฉพาะตัวสอดคล้องกับเนื้อหาทางความคิดและอารมณ์ อีกทั้งกระตุ้นให้ตีความได้อย่างลุ่มลึก

ในบทเพลง*“ดอกหญ้าในป่าปูน”* คำว่า “ดอกหญ้า” ในชื่อเพลงเป็นสัญลักษณ์แทนหญิงสาวชนบทจากถิ่นอีสาน ซึ่งตีความได้ว่า ดอกหญ้าคือดอกไม้ชนิดหนึ่ง (ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิงตามขนบแต่เดิม) ที่ไม่มีสีสันงดงามและไม่มีราคา แต่ข้อเด่นคือสามารถผลิบานได้แม้จะไม่ได้รับการดูแลรดน้ำ เมื่อหญิงสาวเอ่ยถึง “มงกุฎดอกหญ้า”ที่จะสวมวันรับปริญญา ก็มีความหมายว่าเธอมุ่งหวังจะได้รับเกียรติยศด้วยความพากเพียรของตนเอง

เมื่อเธอกล่าวว่า “เก็บเงินเข้าเรียนภาคค่ำก่อความหวังบนทางเปื้อนฝุ่น” “ทางเปื้อนฝุ่น” ในข้อความนี้เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงว่า เส้นทางไปสู่จุดหมายไม่ได้สดใสสวยงาม แต่ก็เป็นเส้นทางที่เธอสามารถ “ก่อความหวัง”ได้ หญิงสาวผู้ยากจน

.....
กราบลาแม่พ่อ หลังจากเรียนจบ ม. ปลาย
ลาทุ่งดอกคูนไสว มาอาศัยชายป่าปูน
.....

“ดอกหญ้าในป่าปูน”

Prince of Songkla University Pattani Campus

คำว่า “ทุ่งดอกคูน” ในที่นี้เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ความงามอันสดใสในชนบทและดินแดนอันสวยงามของภาคอีสาน (ดอกคูนเป็นชื่ออีสานของดอกราชพฤกษ์ซึ่งมีสีเหลืองจะบานในช่วงฤดูร้อน) “ลาทุ่งดอกคูนไสว” สื่อความหมายว่าหญิงสาวจากถิ่นอีสานมาด้วยความอาลัย ทุ่งดอกคูนอันสดไสวเป็นภาพที่ตัดกับ “ป่าปูน” ในบริบทใหม่ “ป่า” มีความหมายแก่นว่าที่ที่มีต้นไม้ต่าง ๆขึ้นมา “ปูน”หรือ “ปูนซีเมนต์”เป็นวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง การนำคำทั้งสองมาประสมกันให้ภาพตึก อาคาร บ้านเรือนอย่างหนาแน่น แทนที่จะเรียกเมืองใหญ่ว่าเมืองกลับเรียกว่า*ป่า* อันเป็นแดนอันตราย ส่วน*ปูน*สื่อถึงความแข็งกระด้างไร้ชีวิต

ชื่อเพลง “สาวทุ่งดอกจาน” สื่อถึงหญิงสาวชนบทอีสาน เพราะ “จาน”เป็นชื่อดอกทองกวาวซึ่งเรียกกันในภาคอีสาน การเพ่งมองดอกจานและความกังวลว่าดอกจานเหี่ยวเป็นสัญลักษณ์สื่อความห่วงหาและกังวลของหนุ่มคนรัก

*สาวทุ่งดอกจาน*คนไค ลืมใครที่คอยหรือยัง
มีคนให้ข่าว เจ้าหลงส่าวอยู่ในเมืองกรุง
เป็นสาวดาวรุ่ง หนุ่มลงพุงเลี้ยงดูด้วยตังค์
.....
เจ้าดอกจานแย้ม ไปยิ้มในอ้อมกอดใคร
หวั่นใจน้องเปลี่ยว **ดอกจานเหี่ยว**หมดเกลียวสัมพันธ์
ปีเดือนเคลื่อนผ่าน **หมดความหวาน**เขาคงปล่อยวาง
ดอกจานสิ้นสี หวั่นคนดีน้องเจ้าสิ้นทาง

“สาวทุ่งดอกจาน”

ความงามของดอกไม้แรกแย้มที่มีสีสันสดใสย่อมสะดุดตาของผู้พบเห็น เมื่อไปปรากฏในเมืองกรุงซึ่งเป็นสังคมฉาบฉวย ก็ย่อมเป็นที่สนใจ หญิงสาวชาวอีสานจึงได้เป็น “สาวดาวรุ่ง” แต่ความงามเจิดจ้าของเธอที่เปรียบเป็นดอกจาน (ทองกวาว)คงจะหมองไปและหมดค่า หากหญิงสาวฉุกคิดไม่ทันว่าบทบาทสาวดาวรุ่งนั่น จะหมดไปเมื่อ “ดอกจานเหี่ยว... หมดความหวาน... ดอกจานสิ้นสี”

ในบทเพลง*“สัญญากับใจ”* ความเปรียบ “ดั่งนกไร้คอน บินร่อนในดงคอนกรีต” ให้ภาพของนกที่บินร่อนอย่างไม่ได้หยุดพักท่ามกลางตึกอาคารที่หนาแน่น เมื่อพิจารณาว่า “นก” เป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิตอย่างเสรี และมักเลือกอยู่เฉพาะในถิ่นที่เหมาะสมแล้ว นกในบทเพลงนี้ไม่เพียงอยู่ผิดที่(ขัดกับธรรมชาติ)ยังไม่มีแม้ “คอน”หรือที่ให้เกาะพัก การเลือกอยู่ด้วยความอดทนแม้สภาพถิ่นที่อยู่จะขัดกับธรรมชาติ แสดงถึงคุณธรรมของหญิงสาวผู้เปรียบตนเองเป็นนก ความอดทนนี้เป็นผลจากภาระหน้าที่ด้านเศรษฐกิจในครอบครัว และความผูกพันต่อ “ดิน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ถิ่นรัก” ดังคำมั่นที่ให้ไว้ “ต่อหน้าแม่พ่อ” และ “สาบานผ่าน**ฟ้า**สัญญาต่อ**ดิน**ถิ่นรัก”ว่า “จะไม่กลับหลังถ้ายังไม่ได้ดี” *นก ฟ้า ดิน* เป็นชุดคำที่กลมกลืนกับโลกทัศน์ผูกพันกับธรรมชาติ ในการกล่าวคำสาบานต่อ*ฟ้า*และสัญญาต่อ*ดิน*สะท้อนมโนทัศน์การให้ความสำคัญกับธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อการเพาะปลูกโดยเฉพาะการทำนาซึ่งเป็นวิถีชีวิตของหญิงสาวแต่เดิมก่อนจากมา ดังที่กล่าวว่า “จะทำให้ฝันถึงฝั่ง เพื่อถางเส้นทางกลับนา” ผู้ร้องสื่อความว่าเธอต้องใช้แรงอย่างมหาศาลเพราะหนทางที่จะกลับมาด้วยความสำเร็จมิใช่ทางที่จะเดินกลับมาได้โดยง่าย จึงต้อง “ถาง”ให้โล่งเตียนเสียก่อน สิ่งที่จะต้อง**ถาง**ออกไปทิ้งให้คิดว่าคือป่าดงพงหนาม โดยไม่ต้องระบุออกมาในตัวบท

จะไม่กลับหลังถ้ายังไม่ได้ดี
เอ่ยถ้อยคำนี้ต่อหน้าแม่พ่อวันจาก
สาบานผ่านฟ้าสัญญาต่อดินถิ่นรัก
ก่อนลามาสู้งานหนัก ปักหลักสร้างตัวเมืองไกล
เหนื่อยยากเพียงไหนย้ำใจให้ทน
.....
หนี้สินภาระยิ่งใหญ่ รอให้กลับไปไถ่ถอน
ดั่งนกไร้คอนบินร่อนในดงคอนกรีต
.....
บอกแม่ให้รอบอกพ่อให้คอยความหวัง
จะทำให้ฝันถึงฝั่ง เพื่อถางเส้นทาง*กลับนา*

“สัญญากับใจ” (เน้นโดยผู้วิจัย)

ชื่อเพลง “ผ้าขาวบนบ่าซ้าย” มีสัญลักษณ์ผ้าขาวซึ่งหมายถึงความรักอันบริสุทธิ์ซึ่งคนรักมอบให้ก่อนที่ชายหนุ่มจะจากมาไกล

ผ้าขาวสาวฝากก่อนจากมาไกล
พี่เก็บไว้ข้างหัวใจ พาดบ่าซ้ายยามไปสู้งาน
เป็นตัวแทนเจ้าเมื่อเราต้องอยู่ไกลกัน
เบิ่งผ้าต่างหน้าทุกวันห่างกันจะไม่ห่างไกล
เป้าหมายหลายอย่างที่ยังเฝ้ารอ
ถ้าหากรักยังดีพอ พี่ไม่ท้อขอจงเชื่อใจ
ทุ่มเททุกด้านหนักงานไม่เคยหวั่นไหว

Prince of Songkla University Pattani Campus

ผ้าขาวเจ้าคอยบอกใจว่าทำเพื่อใครวันนี้
กี่คืนวันที่งานหนักเหลือ
เพียงหยิบผ้าขาวซับเหงื่อ ก็เหมือนมีแรงทำดี
หมื่นพันสัญญาซ่อนในใยผ้าผืนนี้
พาดบนบ่าซ้ายเพื่อให้ใกล้หัวใจพี่
ให้คอยคิดถึงคนดี มาซับใจพี่ยามเหงา
ผ้าขาวสาวฝากเติมรักเติมหวัง
ใช้นานสีผ้าอาจจาง แต่ความหวังไม่จางหรอกสาว
ขอใจรักมั่นป้องกันคนเปื้อนใจเรา
ให้งามเหมือนดังผ้าขาวรอวันสองเราเคียงกัน

"ผ้าขาวบนบ่าซ้าย"

ผ้าขาว "เป็นตัวแทนเจ้าเมื่อเราต้องอยู่ไกลกัน" เมื่อพิจารณาสัญลักษณ์ผ้าขาวหมายถึงหญิงสาวผู้เป็นที่รัก สีขาวคือความบริสุทธิ์ เส้นใยสีขาวมากมายซึ่งทักทอเป็นผืนผ้า เป็นสายใยของคำสัญญาที่ทอสอดประสานมั่นคง ดังที่ว่า "หมื่นพันสัญญาซ่อนในใยผ้าผืนนี้" "บนบ่าซ้าย"คือที่ตั้งของผ้าขาว ด้วยเหตุผลว่า "เพื่อให้ใกล้หัวใจพี่" "ผ้าขาว"ผืนนี้มีค่ามากมาย "กี่คืนวันที่งานหนักเหลือ เพียงหยิบผ้าขาวซับเหงื่อ ก็เหมือนมีแรงทำดี" นั่นเพราะ "ผ้าขาวเจ้าคอยบอกใจว่าทำเพื่อใครวันนี้" กล่าวได้ว่า "ผ้าขาว"คือสัญลักษณ์ของความรัก ความใฝ่ดี ความมุ่งมั่นและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้เผชิญปัญหา ในตอนท้ายผู้ร้องบอกเล่าสภาพ "สีผ้าอาจจาง"เพราะเวลาผ่านไป แต่สิ่งที่ยังอยู่คือ "ความหวัง" หากมี"ใจรักมั่นป้องกันคนเปื้อนใจเรา" ใจก็จะ "งามเหมือนดังผ้าขาวรอวันสองเราเคียงกัน"

สรุป

เมื่อศึกษารูปแบบการประพันธ์สรุปได้ว่า ความสำเร็จของการสื่อสารเนื้อหาทางอารมณ์และความคิดของบทเพลงในขอบเขตการศึกษามีที่มาจากความประสานระหว่างรูปแบบกับเนื้อหาอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้รับสาร สลา คุณวุฒิ ใช้ประโยชน์จากแบบแผนคำประพันธ์ประเภทกลอนอย่างยืดหยุ่นและค่อนข้างเป็นธรรมชาติสร้างความประสานของเสียงและความหมาย ตามการกำหนดของเนื้อความที่ต้องประสานกับทำนองและการส่งสัมผัสคล้ายเพลงมุขปาฐะ โดยไม่เคร่งครัดความสั้นยาวของเสียงสระ

ผู้ประพันธ์ยังสรรคำมาใช้อย่างโดดเด่นและมีพลังกระทบความรู้สึก ดังการใช้คำทำเนียบกวีที่มีความหมายกลมกลืนกับคำอื่น เพื่อแสดงความเป็นพิเศษของบางสิ่ง สื่อสาร

Prince of Songkla University Pattani Campus

ประสบการณ์ทางอารมณ์อย่างละเมียดละไม แต่กลมกลืนกับคำที่แสดงความหมายของวิถีชีวิตแบบใหม่ นอกจากนี้ยังสร้างความโดดเด่นในการสื่อสารด้วยกลวิธีการเล่นเสียงและการเล่นคำที่ช่วยให้บทเพลงดึงดูดใจมากขึ้น อันเอื้อให้ผู้รับพิจารณาสารและตระหนักถึงปัญหาอันซับซ้อนทางจิตใจ ผู้แต่งยังเลือกใช้คำระดับภาษาปากเพื่อสื่อความรู้สึกอย่างเป็นกันเองโดยเฉพาะระหว่างคนรัก และสอดคล้องกับการเสนอปัญหาร่วมสมัยในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เมื่อแสดงเนื้อหาชีวิตคนชนบทในมาตุภูมิของเขา สลาจะเลือกใช้คำภาษาถิ่นอีสานในการเผยความคิดความรู้สึกของคนอีสานอย่างมีรสชาติ ประกอบกับความคาดหวังว่าจะสร้างความรักและภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นในหมู่ผู้รับที่เป็นชาวอีสานด้วย

การซ้ำคำและข้อความสามารถเรียกความสนใจให้พิจารณาเนื้อหา และปลุกเร้าความคิดและอารมณ์ของผู้ฟังให้ตระหนักถึงคุณค่าคุณธรรมที่ควรยึดถือ เช่น ความมุ่งมั่น ความยึดมั่นต่อคำสัญญา หรือย้ำคุณค่าความรักของคนรัก ในแง่สื่อประสบการณ์เกี่ยวกับความรัก ผู้แต่งจัดองค์ประกอบของความหมาย ความขัดกันเพื่อย้ำความสำคัญของความรักที่ไม่เพียงแต่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกเป็นทุกข์อย่างรุนแรงของผู้ที่ผิดหวัง แต่ยังชี้คุณค่าของความรักที่ผนึกแนบแน่นกับความหวังความอดทนและความมีศักดิ์ศรี

นอกจากนี้กลวิธีสำคัญที่สร้างพลังทางสุนทรียะและกระตุ้นการขบคิดได้อย่างลุ่มลึกก็คือความเปรียบและสัญลักษณ์ที่สร้างจากรากฐานความเป็นคนชนบทที่มีความใกล้ชิดธรรมชาติในวัฒนธรรมท้องถิ่น

Prince of Songkla University Pattani Campus